

Jakob Heemsterki ja Wilhelm Barentsi
 reis Põhjamaal
 ja
 imelikud juhtumised.

J. H. Kampe järel jutustanud
 M. Pödder.

Tartus.
 Schnakenburgi trükk ja kulu.
 1880.

B 265

Cesti Kirjawara Nr. 9.

Jakob Heemskerki ja Wilhelm Barentsi

reis Põhjamaal

ja

imelikud juhtumised.

J. H. Kampe järel jutustanud

M. Pödder.

Cartus.

Schnakenburgi trükk ja kulu.

1880.

Teatav teemalised ja kirjeldused

Teis Gõpjamal

of

teatav teemalised ja kirjeldused

Zensuri poolest lubatud. — Tallinnas, 23. Februaril 1879.

Teatav teemalised ja kirjeldused

1879. 22

Teatav teemalised ja kirjeldused

I.

Juhatus.

Rõige efiteks pian ma lugejalle, ja iseäranis noorele, tähendama, et ma teda koguni külmale ja tühjale maale wiia tahan. Ei ole sellegi pärast waja kohkuda, sest ma luban teda tõe sõna peale termete liikmetega jälle kodu tuua.

Meie teekond läheb nimelt Spitsbergeni ja Nowaja Semlja saartele; sina tead wist juba mis maad need on ja kust nad leitakse?

Süüski wõitfid ja omale waewaks wõtta maakaardist järele waadata, kus ilma nurgas nemad just on, ja seda näitab iga kaart kus meie maakera pooled üles maalitud on. Kui sinul niisugune maakuju ehk pilt tuttaw ja silmade ees on, siis selgub asi otse kobe.

Norramaalts ülesse põhja poole minnes leiad sina üht kaunis suurt ja mitu wäiksemat saart üksteise ligi. See on Spitsbergeni saar. Kui ta temal nime juures ei seisaks, ei oleks ometegi efitust karta, sest et tema kõigist tuntud maadest kõige põhjapoolsem on. Et seal keel jäämerd weel maad leida on, ei ole igal ajal tuttaw asi olnud; ja kui piame tött rääkima, siis piame tunnistama et tema alles uuemal ajal kaunis tuttawaks on saanud. Mis aga temast teada ja kes teda esimalt üles leidnud on, wõid ja kõik kuulda, kui edasi loed.

Nüüd pööra filmad sealt pahemat kätt ja natukene alla poole, kuni Aasia maa põhjapoolse ranna ligidalle. Seal jaad ja teist, veel juuremat saart leidma, ja selle nimi on Nowaja Semlja, ehk kudas teda ka veel pool Ladina-, pool Wenekeeli kutsutakse Nowa Zembla. Meie aga tahame paremine puhast Wene nime pruukida.

See saar saab Aasia rannaga ühendatud ühe weitema saare läbi, keda Waigatshiks hüütakse. Kui wanemate kaartide peal seda nime leida ei ole, siis pole seda imeks panna, sest et ennemuiste armati Nowaja Semljat ja Aasia randa kokku puutuwat. Seal on aga kaks merekitsust wahel, ja nimelt Kaarilabe Nowaja Semlja ja Waigatshi saare, ja Jugorilabe Waigatshi ja Aasia ranna wahel.

Kui sa nüüd kaardi pealt oled kõik üles leidnud, siis pane filmad kinni ja katju omale waadatud maa kaju meele tuletada ja waata siis, kas tema sinu filmade ees veel nii selge on, nagu seisaks kaart sinu ees. See oleks väga süntsa, kui ja seda igakord teeksid, kui ja kaardi pealt üht maad, jöge wõi kohta oled järel waadanud. Sell kombel maalid ja omale kaarti aega mööda päha ja wõid siis ka ilma paberi peale kirjutatud kaardi abita, keda sa ju igal pool kaasas ei wõi kanda, läbi jaada. Reisirugude jutustamisel piaks lugejal ikka maakaart käe pärast olema, kust ta kobe neid kohtasid wõib järele waadata, kellest räägitakse, muidu ei ole niisugusest lugemisest nii suurt kasu, kui soowida oleks.

Et nendes maades, kellest meie siin kõneleme, väga külm on, wõib juba sellest ära mõista, et nad nii kaugel põhjapool seisawad. Kui meie veel sinna juure arwame, et seal juures aasta-jaus päikene sugugi ei tõuse ja sellepärast kõigil sell ajal öö*) jeda maad katab, siis tunneme selgeste ära, kui hirmus külm sell ajal seal walitsemas on. Kellel koro piaks himu peale tulema sinna walastkala ehk hülge jahi peale minna, see muretsegu omale aga tublit kasukat, muidu pitsitab külm teda ära, nagu puu otsa jäänud õuna.

*) See pikk öö kestab Spitzbergenis 18maast Wiinakuu päewast kuni 4ma Wastlakuu päewani. Selle wasta wältab päew seal maal 4maast Maiist kuni 2. Augustini. Wahe ajal on eha ja koit seda mööda ka pikk. Nowaja Semljast on nii hästi pikk öö kui ka pikk päew juba lühemad.

Aga nüüd on juba aeg kätte tulnud, et lugeja ka nende inimestega tuttavamaks saab, kelle reisilugu ja juhtumisi meie jutustada tahame, ja et ta kuuleb, mis nemad sinna tühja maa nurka otsima läksiwad. — Ma arwan et kõik ehk Ida-Indiamaad tunnewad, wõi mitte? Noh, kes ei tunne, see wõtku weel üksford waewaks maakaardi peale waadata, siis ta saab warsti aru, kui palju see tee ümber käib, kui tema, näituseks, Hollandimaalt tahab Chinamaale wõi koguni ülesse Jaapani saarele reisida, nagu kaubalaewad seda teewad, kes sealt teelehta ja muud kaubawara toowad. Siis peab tema Hollandimaalt esiteks Kanali läbi sõudma, siis Atlanti meres Prantsuse-, Hispania ja Portugalli maast mööda Kanaari saartele sõitma, kuni ta wiimaks Ahwrika maa lõunepoolse nina ümber purjetades pikal mereteel Jaawa saarele, ja sealt jälle ülesse põhja poole Chinamaale ja Jaapani saartele jõuab. — Nüüd oleks aga Eurooplastel üpris hea meel oluud, kui nemad lühemat mereteel sinna oleksiwad wõinud saada, sest maanteed mööda seda teekonda teha ei oleks kellegile kasu toonud ja raudrada mööda tormawat tõsijutätku ei olnud ka weel sündinud.

Sellepärast wõtsiwad siis mõtlejad mehed, iseäranis Hollandimaal maakaarti käsile, wahtsiwad ja sihtsiwad, kuni ühele see lõbus mõte päha tuli: kas ei piaks wõimalik olema seda teed nõnda kätta?

Purjetame Norramaal üles põhjapoolse, pöörame siis paremat kätt ja jõuame siis Wene randa mööda jenni kui Aasiamaa otsani, ja siis mere kitsusest, mis Aasia ja Ameerika wahel on, läbi alla lõune poole. See tee oleks ometegi hea tükk maad lähem. Muidugi, see on terwe tõsi, seda on waja katsuda! kiitsiwad tõised, rakendasiwad ruttu oma laewa ja pistiwad täite purjudega mereteele.

Kui teie nüüd aga mõtlete, et see tee nii hõlbus leida ja kätta oli, nagu kaardi pealt waadata, siis wõta näpust — sula ebausf. Nii kerge kui asi ka näitas olema, niisama raske ta oli, kui hakati proowi tegema. Ja ma pian ette juba ära ütles, et keegi nii hõlpsaste tänapäewani seda reisi tegema ei haka, ehk küll uuemal ajal sealt inimesed juba läbi käinud on. „Noh, kas ei ole imelik? Mis pagana takistus seal siis ees on, et läbi ei saa?“ Üks ainuke takistus, mis aga peawalu küll tegi: Miipea kui nemad ülesse Wene

ranna kohta olivad saanud, seisivad laewad korraga nagu tinutatud jää sees kinni ja ei saanud edasi ega tagasi. Et ütle aga, aitumma Jumalalle! kui jälle lahti saiwad ja ennast koju koristada wõisivad.

Ma tahan seda selgemine ära seletada. Meri on seal ülewal põhjamaal jääga täidetud, mis pea ilmatu suurte pankade wiisil, nagu mäed, meres ujumas on, pea jälle paigal seisab ja ühte kofku külmetab, nagu meie juures mõni tiik wõi järw kinni läheb. Just sellepärast on temale siis ka jäämere nimi pandud. Sellest on juba täitsa ära mõista, et teed temast läbi nii kerge leida ei ole.

Kaks korda olivad Hollandi mehed juba katsunud seda põhjahommiku teed mööda edasi tungida, aga mõlemil korral jäi nende waew tühjaks. Aga waprad mehed, nagu nad olivad, ei jätnud nemad järele ja tahtsiwad weel kolmat korda oma õnne katsuda. Kaks laewa saiwad selle tarwis walmistatud. Kapteniks sai Jakob Heemskerck tehtud ja tema walitsuse all seisivad ülemad tüürimehed Wilhelm Barenz ja Johann Cornelius Ryp (Riip), teine teise laewa peal. — Tulewas peatükis saame nägema, kudas nad purju alla lähewad.

Amsterdami linnast wäljasõitmine. Kuru ja Spitsbergeni saarte ülesleidmine.

Dehekuu hakatusel 1596^{mat} aastal läksiwad meie meremehed Amsterdammi linnast purju all minema. Nemad sõitsiwad 18^{mat} Wliilandist mööda, ühest saarest nende hulgas, mis seda mereäära, keda Süderseeks nimetatakse, ümber piirawad, ja purjetasiwad siis Põhjamerde. Ilm oli ilus, tuul mõnus. Sellepärast tõttas laew ka edasi nagu linnu tiiwul ja juba nelja päewa pärast tõusiwad Shetlandi wõi Hitlandi saared nähtawalle, mis kaardi pealt fergeste Shotlandi ja Norra wahel leida on. Mõtelge aga, rohkemat 100 penikoormat nelja päewaga! Küll see mõis aga ruttu minna.

Sõit läks ifka õigel teel põhja poole. Mõne päewa pärast oliwad nemad Islandi saare kohta jõudnud, selle koha peale ilmameres, kust, nagu teada, mõtetes tõmmatud põhjapoolne pooli ringkaar läbi läib. Kaks nädalat pärast Wliilandi saarest mööda sõitmist oliwad nemad juba 70ma põhjapoolse laiuse kaaret oma selja tahta jätnud; see oli nimelt 1st Heinakuu päewal, ja sellepärast tähtjas, et sell päewal päikene neile enam looja ei läinud; sest nad oliwad juba sinna maale jõudnud, kus päike niisugusel juuifsel ajal looja minemata mõne kuu taewas seisab ja ifka ülewal pool silmaringi nähtaw on ja pealt waadata 24 tunni sees tema ümber ringi jookseb.

Nüüd wõid ise ära arvata, armas lugeja, misjugune imeks-panemine inimese rinda täidab, kui tema ühelt maalt tuleb, kus ikka õõ ja päew wana harjunud wiisil üks teise järele ilmuwad ja tema nüüd korraga niisugusel maal on, kus päite õhtu sugugi looja ei lähe ja õõ ajal niisama suure walgusega paistab, nagu päewagi!

Nüüd piaktime küll mõtlema, et niisuguses maanurgas, kus päew sugugi looja ei lähe, sell ajal wäga palaw piaks olema, sest meie maal jahutab suwel õõ jälle palawat maad ja tuuleõhku, seal aga karastawat õõd leida ei ole. Aga ei ühtegi! Seal ülewal kõrgel põhjamaal ei ole suuremast palawast midagi tunda, ehk küll päite ühte puhku oma soojakiired maapinnale saadab. Kesk suwet on seal siiski weel nii külm, et meie reisijatel hambad lõgisesiwad. Waata imet! Kust see küll piaks tulema. Mõttele üks filmapilk järele, kas ja ehk ise selle tarkuse taha ei saa. Kui mitte, siis loe aga edasi.

See lugu tuleb sellest, et päikene kesk suwet niisama madalat taewas seisab, nagu meil talwe lühikeste päewade ajal. Siis wõiwad ka tema kiired aga nõnda külje poolt ehk wiltu selle maajau peale langeda. Nüüd aga on igal ühel teada, et tuba palju soojemaks läheb, kui päite otse köhe tema sisse paistab, kui siis, mill ajal päewa kiired aga kõrwalt wõi wiltu tuppä tungiwad. Sellest wõib siis ära näha, et seal ülewal ühtelugusest päewapaistest hoolimatta mitte palju soojem ei wõi olla, kui meie juures ilusal, selgel talisel ilmal.

Sellepärast ei ole siis ka imeks panna, kui meie reisijad juba mõne päewa pärast suurtest jää tükkidest ümber piiratud oliwad, mis nii fangele kui film ulatas mere pinda katsiwad. Heinakuu 5^{mal} päewal tõstiwad laewa lae peal olejad madrused korraga juurt kisa ja kära ja kutsusiwad oma seltsimehi üht suurt luige parte waatama, mis just nende poole ujuma. Kõik jooksiwad kofku ja rõemustasiwad juba magusa prae üle, mis nende kätte pidi langema, kui nad üks paar tosinat luike maha lasta saaksiwad. Aga kui nad tükk aega pärani filmadega luikede peale wahtisid, saiwad nemad wiimaks aru, et nende seltsimeeste filmad iseennast petnud oliwad, — sest nimetud luigeparte ei olnud muud midagi, kui — jää tükk, mis pealt lumega kaetud oliwad. Saiwad pärast weel mitu korda naerda, kui luigeprae himust kõneldi. Paar päewa enne seda oliwad nemad üht imelist õhu-awaldust taewas näinud. Nemad nägiwad korraga kolm päikest

taewas seiswat, ja mis seda tähte weel imelikumaks tegi, oli see asi, et ühel hoobil ka kolm wikerkaart nähtawaks saiwad, mis nende kolme päikese ligidal risti üksteisest läbi käiswad. Mis see lugu küll pidi tähendama? Kas seal põhjapool siis tõeste rohkem kui üks päike paistmas on? Wõi oli see ehk mõne sala kunsti ehk filmamoo-puta-
mije waral süündinud, nagu wanad eided ütlewad, et meie reisijad nii kentsakalt asja nägiwad? Katsume seda sellele ära seletada, kes niisuguse loo põhjust weel ei tunne.

Ka meie juures on mõnikord kaks, kolm ehk weel rohkem päikest, ehk öö ajal niijama palju kuusid taewas näha, keda päikese ehk kuu sappideks kutsutakse. Asi aga sünnib nõnda wiisi. Mõnikord on meie õhuringis niisugusid õhkusid leida, kellest päikese kiired mitte läbi tungida ei jõua, waid nagu peegli klaasist tagasi wisatud saawad. Niisugused õhukorrad on siis ka tõeste peegli sarnatsed; kui nüüd tagasi wisatud päewakiired meie filmi puutuwad, siis näeme meie nende sees päikese kuju, ehk kui nemad kuukiired oliwad, kuu pilti. Meie juures on enamiste talwe niisugusid kõrwalisi päikese ja kuusid taewas näha, sest et iseäranis sell ajal rohkest peenikesi õhkusid ära külmetawad ja siis koguni weikeste jääkildude näul taewa all lennul on. Meie ütleme siis, et päew ehk kuu sapitleb. — Meie meresõitjad purjetasiwad nüüd mõne päewa selge jäärünkade läbi edasi, mis päew päewalt ifka suuremaks ja paksemaks läksiwad. Juuni kuu 9^{mal} päewal sai rand nähtawaks. Waatasiwad oma kaartide pealt järele, mis maa see küll piaks olema. Aga kaart ei näitnud selle koha seletuseks, kus nad praegu oliwad, mitte midagit. Saiwad kobe aru et ühele rannale oliwad saanud, mis siia maani weel tuntud ei olnud.

Sõitsiwad siis edasi ja nägiwad nüüd selgemine, et see üks umbes arwata 5 penikoormat pikk saar oli. Kui nad laewa oliwad ankrusse pannud, astus üks jalk mehi paati ja sõudis maale. Esimine asi, mis maal neile filma puutus, oli suur hulk merelindude mune, mis nemad hoolega kokku korjama hakkasiwad, et õhtu neist magust rooga saaksiwad. Pärast poole ronisiwad nemad übe mäe otja, kust suurt filmaringi leida lootsiwad; mägi oli aga nii järsk, nagu oleks tema meelega tinaloodi järel wälja raiutud. Ulesminik oli küll raske töö, saiwad aga siiski mäele õnne kombel. Aga kudas nüüd maha minikuga lugu oli? selle peale ei olnud nad ülesse ronides sugugi

mõtelnud; seda tempu olivad nemad, nagu pärast kahjatsedes ise ära tundsiwad, otse tuijapäisa teinud. Hirmuga waatasiwad nemad mäe otsast alla ja nägid nüüd, et nad, ilma et kellegi häda neid oleks sundinud, rumalat tegu olivad teinud. Nende oht läks selle läbi weel juuremaks, et all mäe kivistikus igal pool terawad kaljud püsti seisiwad, nagu teiwad, mis neid all walujaste wasta wõtta ähwardasiwad. Mis sinna oli parata. Nad olivad lord ju ülewal ja pidiwad alla saama. Seal ei aidanud hirm midagi; wõtsiwad siis kui tublid mehed kunagi, südame rindu, lasksiwad ennast põlwili ehk kõhuli maha ja nagu liuuga laskes laiwad ka kõik õnne kombel alla. Barents, kes paati oli jäänud, waatas nende mahatulikut ehmatades pealt ja mõtles juba, et kõik hukka läheksiwad.

Teisel päewal nägiwad nemad üht koledat neljajalkset looma, kelle pikkus küll kaksteistkümmend jalga wõis määrata. Pikkad sassis tarwad kassiwad teda. Suu oli temal täis terawaid hambaid ja tema kurgust tuli hirmus kole ümisew heal. Noh, küll lugeja juba teab, mis loom see küll oli. See oli wana päts ise, walge karu, nagu neid kõige põhjapoolsemates maades leida on. Nemad on juuremat kui mets karud, nende karu on walge ja nad tähendawat ennast ka weel oma tigiduse ja kiskja elu pärast teistest karu seltsidest wälja; nemad murravad kõik maha, mis neile wasta tuleb, olgu ta loom ehk inimene, ja panewad nahka. Nende igapäine toidus on enamiste kalad, hülged ja jurnud walaskalad. Nemad elawad sellepärast ranna ääres ujuwa jää pankade peal, ja mõistawad just nagu pardid ujuda ja wee all käia.

Nii hirmus, kui see loom ka oli, tuli ometi laewameestele himu peale, temast jagu saada. Nemad wõtsiwad nõuuks teda mitte püsfiga maha lasta, waid temale wasta minna, siis linga ümber kaela wistata ja teda jell kombel kas ära kähgistada wõi elusalt wangi wõtta. Wapra südamega kargasiwad nad paati ja jõudsiwad tema wasta. Aga kui nad ligemalle oliwad jõudnud, siis nägiwad küll ära, et niijugust hirmust lindu linguga püüda ei wõi. Sellepärast hakkasiwad nad siis kirwestega ja muude terawate riistadega tema kallale. Lahing oli palaw ja kestis kaua aega. Kaks tundi pidiwad nemad temaga mäsajama, enne kui temast jagu ja pea otsast maha lüüa saiwad. Küll oli põrakas! Wiisiwad siis jurnut keha laewa juure ja tõmba-

fiwad temale nahk maha. Eihast tegiwad nad eneselle jõoma-aega, leidfiwad aga peagi, et see liha suuremat jüta ei kõlba, ehk küll mõned teised jälle tunnistawad, et selle liha magu pidawat nagu elaja liha maitsema. Aga mis inimene kõik ära ei söö, kui ta teisel pool poolikaaret jäämägede wahel elab, kus mingisugust wilja ei kaswa, ega lihunikku ei ole, kelle käest weitse- wõi wasikalaha osta wõiks!

Ennelikult mööda läinud wõitlemisest karuga paniwad nemad selle saarele nime Karusaar. Kui kaardi pealt järel waadates Norra- maalt ülesse Spizbergeni poole lähete, siis teie jeda saart jealt leiате. Ehk seijab ka ladina keele nimi seal juures: insula ursorum.

Teisel päewal tõmmati ankur jälle ülesse ja laew purjetas uueste põhja poole. Shtu eel, see on sell ajal, kui küll meie maal, aga mitte seal nurgas, päike looja minema hakkab, paniwad laewa- mehed üht suurt asja tähele, mis nende ees ujus, ja mõtlesiwad eesti- otja teda laewa, pärast jälle weikese saare olewat. Kui aga lähemale oliwad jõudnud siis nägiwad — et see üks surnud walaskala oli, kelle peal juur hulk kajakaid istus, kes tema raswa süies ja täiu noppides seal pidu pidasiwad. Kabju, et meie omal maal ühtegi walaskala näha ei saa ja teda aga raamatutest ja piltide pealt tunneme. Katsume siiski lugejalle üks paar sõna temast rääkida, mis tema ehk weel ei teadnud wõi jälle ära unustanud on.

Walaskala päris kodupail on jäämeri, niiväste põhja- kui lõunepooli ligidal; aga ka joemates merejandes ei ole teda arwa leida. Tema on tuntud loomade seast kõige suurem. Ennemuiste tapeti neid palju, kes rohkem kui sada ja ka kaks sada jalga pikad ja seitse kuni kahetsakümmend jalga laiad oliwad. Nüüd aga, kus iga aasta paar tuhat tükki neist ära hukatakse, ei ole enam neile aega antud, nii määratu suureks kauda. Sellepärast on nemad nüüd enamiste paljalt kuus- wõi seitsekümmend jalga pikad. Tema pea on tema kehajudest kõige suurem, sest temal on peaaegu poole keha pikkust. Kurf aga on paljalt neli tolli lai ja ta peab sellepärast enamiste heeringatest ja ühest teisest mereelukast ennast toitma, keda walaskala raipeks nimetatakse. Tema nahk on must ja tolli paksune, siin ja seal ütsifikult seiswate harjastega kaetud; tihti kaswawad ka kõiksugu mererohud, korallid ja kaanikarbid tema seljas. Sellepärast on tema prautilie puukoore sarnane, kelle sees üks jelts täiu elab, mis ligi tolli pikkused

on ja kajakatest maha nopitud saavad, kui walaskala ülemal wee pinnal seisab. Keha suuruse kohta on temal üpris weiksed filmad, mis all kõhu pool pea otsas seisawad ja mitte suuremad, kui härja filmad, ei ole. Ülemal pea lae peal on temal kaks hauku, kelle läbi tema sisse neelatud wett kabe purskawa hallika kombel jälle välja wiskab. Tema ülemises lõuas leitakse jeda, mis meie walaskala luuks ehk ka rikutud sõnaga wiisbeiniks nimetame; tema on nii raske, et kõik laewamehed tubliste peawad kõite otsas tirima, kui nad teda laewa peale tõstawad. Alumine lõug on kahest päratu suurdest luudest kokku pandud, mis kümme ja weel rohkem jalga pikad, ligi jälg laiad ja pool jalga paksud on. Hamburgi, Altona ja muude linnade lähedal, kus iga aasta walaskala püüdjaid merele jaadetakse, tarwitatakse neid luid wärawa sambadeks, wõi neid saetakse ka pooleks ja aetakse nagu waiju niisugustel kohtadel maa sisse, kus sõita ega ratsa käia ei lubata.

Kõit jelle suure looma keha ei pea muud kui paljas peki ja raswa unik olema, mikspärast tema waenlased teda ka enamiste taga kiisawad.

Walaskalal on see weri, tema toob omad pojad elusalt ilmale ja toidab neid ka, nagu teisedgi imetajad elajad, oma rinna piimaga. Sellepärast tuleks teda õigemine walasloomaks wõi paljalt walaseks nimetada, sest ta näitab aga pealt kaudu kala tegumoodi.

Walaskala püügiga on aga lugu nõnda. Mõlematest kargawatest hallikatest, mis tema wee wäljapurskamise läbi sünnitab, wõiwad laewamehed hõlpsaste tema elupaika ära tunda, kui ta ise mitte wee pinnal nähtaw ei ole. Nii pea kui mehed on märkanud, et see loom lähedal on, astuwad nemad paatide ja luupide sisse ja sõuawad tema poole. Ges luupi ninas seisab tuuramees, kellel oma tuur ehk wiskoda kääs on. Wiskoda on rauast kabe ksjuga; temal on puuwaris taga, kelle külge jälle kõis on siutud. Kui nad arwawad, et sellest elukast parajale kauguselle on saanud — mis aga õige ettevaatlikult peab tehtema, sest et tema ühe ainja sabahoobiga laewa wõib puruks lüüa — wiskab odamees oma täit jõudu kokku wõttes tuure pihta. Waewalt on raud tema nahast läbi tunginud, siis läheb walaskala ka juba enamiste mere põhja, nii suure kiirusega pakku, et hädalt aga nii ruttu kõit wõib järele lasta. Eoifikas, kelle sees laewamehed on,

saab sagedaste nii ruttu edasi tõmmatud, et tema nagu maru tormil laente üle lendab.

Merepind läheb werest punajeks. Rana tustib ja mäsjab walaskala merepõhjas, kunni tema wäsimust puhkama ja hingse tõmbama jälle wee pinnale tõuseb. Seal wõetakse teda kobe pikade ja terawate odadega wasta, mis temale teha sisse aetakse ja ka sinna sisse jäetakse nõnda et ta odawartest nagu metsaga üle kaetud on.

Wiimaks, kui ta weri kõik on wälja jooksnud, jääb tema furnult wee peale ujuma, just nagu saar pealt waadata. Siis panakse kõied tema külge kinni ja kõik luubid ja paadid rakendawad ennast tema ette. Nõnda tõmmatakse wõi bugjeeritakse teda laewa juure.

Nüüd astuwad laewamehed tema selga ja raiuwad tema küllest kõik pekk ja ülemise lõua ehk walaskala luu maha. Teised jälle winnawad maha raiutud pekki laewa peale ülesse, lõikawad teda seal peenemaks ja panemad pütti. Kui nemad ühe küljega on walmis jaanud, siis pööravad nad teda ümber ja teewad teise poolega seda sama.

Eiha ja kondid jäetakse järele, muud kui nimetud faks lõualuud tõmmatakse ka weel laewa peale, kus neist rohkeste weel pütti täis raswa wälja jookseb. Eiha jäeb merelindude ja jääkarude teiduks.

Mina loodan, et lugeja mitte pahaks ei ole pannud, et maa tee pealt natuke kõrwale läksin. Nüüd pöörame jälle oma meresõudjate juure tagasi.

Nimetatud kuu 17^{mal} ja 18^{mal} päewal pidiwad nemad rohkeste hulluwast jääst läbi sõudma, mis mitte kerge töö ei olnud, ja purjetasiwad ifka põhja poole, kunni nad wiimaks ühe weikese saare juure saiwad. See oli üks nendest saartest, mis teie ülemal pool Karusaart Spitsbergeni all leiate. Seal aga ei näinud nemad ühtegi, mis nimetamise wäärt oleks, ja läksiwad aga edasi.

Teisel päewal nägiwad nad jällegi maapinda ja see oli seesama teda pärast Spitsbergeniks ehk Terawaksmägestikuts kutjuti, sest et seal palju terawate otsadega mägesid näha on. Meie meremehed aga arwasiwad seda ühe Kröönimaa jau olewad millega nemad aga efsiteel oliwad.

Kui nad 21^{mal} oliwad ranna ligidalle jõudnud, paniwad nemad laewa ankrusse. Üks oja laewamehi läks paadiga maale pallastit

ehk laewa liiwa otsima, sest et juba üks hea jagu põletuse puud ja sõõgivara oli ära pruukitud ja laewal enam oma parajad loormad ja raskest ei olnud.

Kui laewamehed kiwisid ja kalju tükkisid küllalt oliwad kokku kandnud ja parajaste neid tahtsiwad lootfikuse laduda, tuli üks walge karu ujudes nende poole, nagu põleks tema himust neile otsa teha. Meie meremehed aga, kelle jüdamed parajal paigal seisiwad, wõtsiwad nõuiks tema tulemist mitte ära wodata, wait warsti tema kallale hakata. Nõnda kui mõteltud, nõnda ka tehtud; saiwad ükssteise ligi ja hirmus lahing hakkas peale.

Püüsa ei olnud sell ajal mitte nii palju, nagu tänapäiwil. Meie wõitlejatel, kes muidugi kõik lootfikus seisiwad, oliwad jellepärast odad, firwed ja muud sellesarnased sõja riistad käes. Kellega nemad wapraste waenlase selga parksiwad. Aga waenlasel oli nii paks nahk et enamiste kõik odad tema peal katki wõi kõweraks läksiwad. Karu katsus paar korda lootfikusse tulla löi oma esimeste käppadega nii raskest laewakese nina peale, et kui hoop oleks juhtunud sest lootfiku ääre peale trehwama, tema põhi wistist wastu taewast oleks pöördud. Wiimaks saiwad ommetegi temast jagu. Siis wiidi teda laewa peale ja tõmmati ta nahk seljast maha, mis seekord rohkeemat kolmeteistkümmend jalga pikk oli.

III.

Mis Spitsbergeni saare peal näha oli. Reis sealt Nowaja Semljasse.

Spitsbergeni saar tuleb maailma kõige tühjemate ja külmemate maade hulka arvata. Nii kaugele film mere pealt ulatab, kui seisab üks terawa otsjaga mägi, teise liigi. Mäed on jaust lumest ja jääst, jaust jälle liivast ning kividest kofku pandud. Urwalt on siin ja seal mõnda rohtu ja sammalt näha, muidu ei kaswa kõige saare peal ei puud ega wõja. Paljalt Heina ja Võikuse kuul on siin ilmarest näha, mis wähaqi suwe moodi on, aga ka see soja ilma proowikene saab tihti lumesaju ja muude taliste ilmututest segatud. Täewas on enamiste ühte puhku pilwine, kõue müristamised on selle taare all wäga arwa juhtuw asi. Diff taline öö, mis, nagu meie juba enne nimetajime, siin pea aegu neli kuud kestab, saab sagedaste heledalt paistwatest wirmalistest walgustatud, nõnda et tema igawust fergemine ära kannatada wõib.

Palju rohtusid siin küll ei kaswa, aga siiski on nende hulgas iseäranis hapuoblikad ja lehwetrohi tähtjad, keda looja käsi nagu meelega just siia on maha külinud. Nemad on mõlembad wäga mõnused skorbuti wõi krossi haiguse wasta, kellest laewamehed iseäranis siin põhjamaal hirmsaste waewatud saawad.

Inimesi selle saare pealt sugugi leida ei ole; mõned loomad aga elavad seal küll, nagu mitmet sugu merelinnud, walged karud, põhjamaa põdrad ja rebased, selle karw siin osalt walge, osalt sinine on; nende nahast tehakse kõige kallimad kasukad. Sääkarudest oleme juba enne rääkinud, waatame, kudas selle maa põtradega lugu on. Neid võib küll kõige tarwilikumate ja tulusamate loomade jekka arvata ja on suur kahju sellest, et nemad ükspäinisi põhjapoolsetes maades signewad. Põhjakad toidawad ennast pea aegu üksi temast. Põdra piim ja liha annawad nendele toitu, tema nahast teewad nemad eneselle riideid ja warjawad tema abiga oma urtsikut tuule, külma ja wihma wasta. Tema kannab koormat ja võib jaani ette jäetud kõige parem hobusega wõidu jooksta. Sarwedest ja luudest teeb Põhjakas omale kõiksugu tööriistu, luupaeladest hõmbluse niiti, põiest aga pudeleid ja kotte. Kõige imelikum on aga sellest kasulikust loomast, et tema kõige wähemaga rahul on ja kõigist loomadest kõige fergemine toita on. Temale ei ole oma elu ülespidamiseks mitte muud tarwis, kui aga natukene sambraid ja kuwa lehti, ja nendestki pole tema peremehel waja talweks tagawara forjata; ta leiab neid isegi, kui ka pakis lumi kõik maad finni katab. Tema kaabib oma waest toitu otsides jalgadega lume kõrwale ja see ei kesta siis kuigi kaua, et tema kõht täis on. Nõnda on looja targaste seadnud, et see loom ka kõige kasinama söögiga inimese tuluks waesel põhjamaal elada võib.

Reha poolest on põhjapõder meie maa põdra sarnane, ehk tema küll weikjem, tema jalad madalamad ja sarwed laiemad on. Ka emastel on sarwe eht otja ees, mis muudel põtradel ette ei tule.

Ehk küll inimestest selle saare peal puudust on, kubesewad tema rannad, meri ja jääpangad siiski mitmet sugu loomadest, keda meie maal elemas ei ole, aga ommeti tundmise wäärt on. Sellepärast tahame lühedalt mõnest paar sõna ütelda. Kõige tähtsamad on nende seas peale walaskala ja hülge, mere hobune, möega- ja haifala.

Hülge, keda Gesti keele murretes ka mitmet teist wiisi kutjutakse, armastab nagu walaskalagi põhja poolseid randasi, kus tema suwel enamiste kuwal maal, talwe aga jää peal ja wees elab. Tema pea lähed pea aegu koerapeaga ühte, kellel kõrwad ära lõigatud on. Suu ja nina peal kaswawad temal kassi kihwade sugused harjaksed, teised

Kohad on lühikeste läikivate karvadega kaetud. Temal on aga kaks esimest jalga mille abiga tema käib ehk roomates edasi libiseb, sest tema tagumised jalad mis nagu weikejed kalafabad wälja näewad, on ülesse jaba poole pöördud ja pruugitakse temast ükspäinis oimude asemel tüürimiseks. Tema pikkus on neli kunni kahetja jalga ja ta toidab ennast kaladest ja mereheinast.

Temast pakjust pekist saab ka rohkeste raswa ja laewamehed teewad selle pärast tema peale jahti ja tapawad teda farjakaupa, iseäranis siis kui nemad walaskala puigil ei ole õnnelikud olnud. Mõned laewad lähewad ka kodust juba selge hülge püüdmise nõuuga wälja ja toowad laewa täis hülge pekki ja raswa tagasi.

Iseäranis siis, kui päew häste heledaste paistab, kogub neid hulga kaupa jää peale kofku, kus nemad norškates magawad ja midagi tähele ei pane. Siis astuwad püüdjad juurte wemmaltega nende jekka ja panewad neile lops ja lops ninade peale, kust nemad nagu koeradgi, kõige hörnemad on. Kui nad ka hoohest just jurnuks ei jää, sest et neil wäga wisa hing on, jääwad ommeti uimaseks; ärapõgenemisest aga ei ole juttugi, sest oma mõlembate lühikeste jalgadega ei saa nad kuhugi nii ruttu pakku minna, waid peawad karja kaupa surma kannatama. Näagitakse, et ühel hüljel pekk juba ümbert ringi maha olnud kooritud, tema aga siiski weel katsunud igapidi hammustada; nii wisa hingega olewad tema olnud. Üleühtse on see loom põhjapoolse inimestele wäga kalliks asi, nagu näituseks Ströönimaa rahwalle, kes ilma temata, nagu Põhjakad ilma pödrata, suguge elada ei mõiks.

Nemad jõowad tema liha, põletawad tema raswa oma lampide sees ja pruugiwad tema nahka enese ihu ja elu urtsikute katteks; nende lootusidugi saawad hülge nahast tehtud. Ka meie juures tarwitatakse seda nahka jahitaskute, tubakakottide, reisipaunade ja mitme muu asja walmistamiseks.

Merehobune on koguni hülge jarnatine, muud kui et tema palju suurem ja jõuu poolest wägewam on, nii et tema härja wääri-lijeks ennast hoiab. Tema pea on ka palju paksem ja ümmargussem, kui hülge pea, ja kaswawad temal kaks suurt kihwa, mis küll rohkem kui küntapikused wõiwad olla. Need kihwad seisawad jellepärast, et nemad nii helewalged on, weel suuremaks hinnas, kui elewandiluu.

Merehobused wedelewad nii samati uagu hülged jää peal, hulgateste ühes koos magawad ja norskawad. Kui nende wasta wainu tõstetaks siis panewad nemad iudiste wasta ja seisawad wapra meelega üksteise eest katiwad oma juurte kihwadega lootfiku äärest kinni hakkata ja teda ümber wistata; röögiwad ise selle juures just nagu härjad. Kui neist nende hulga pärast jagu ei wõi saada, siis nad ajawad põgenemat lootfikut nii suure judametäiega taga, et üksteisest mööda püüdes iseenele keskel purelema lähewad. Neid tapetakse üksi nende kihwade pärast, sest et neil pekki ei ole ja nende liha jüta ei kõlba.

Mõegakala on ka jäämere, tähtsamate elukate seffa arwata. Kui tema täitsa wälja kasunud on, on temal kahetateistkümme kinni kakskümme jalga pikkust ja kaalub siis umbes arwata kaksteistkümme leifikat. Ülemisest lõuast kaswab temal suur pikk ja lai luu wälja, nagu mõel, muud kui et tall hambad sees on, nagu sael. Sellepärast on siis seda kala mõnikord ka saekalaks nimetatud. Tema on walaskala süündinud waenlane ta ei jäta temast enne järgi, kui ta teda on surmanud. Siis wõtwat tema oma wõitu saagiks ülepäinist tema keelt ja jätwat kõik muud liha järele. Kui walaskala püüdjad näewad, et mõegakala walaskalaga wõitlemas on, siis hoitawad nad ennast eemal ja ei sega ennast sugugi nende wainu seffa, sest nad teawad selgeste, et neil nüüd waja ei ole oma jõuudu kulutada.

Mõni lord nähtawat aga ka seda, et mõegakala oma saagist ei tahtwad jätta ja tapetud waenlast hulk maad edasi tiriwat, ehk küll paar lootfikut täis inimesi teda omale poole tašfida püüawad.

Minu arwates reisirja seda lugu kirjutades küll tubliste luisstab, ja ei wõi meie ehk kõik sõna sõnalt uskada, aga see jäeb ikka tõeks, et mõegakala küll imelik loom on.

Saikalast on juba mitmes raamatutes jutustatud ja pealegi läheks asi liig laiafs. Pöörame selle pärast jälle tagasi ja waatame, mis meie laewamehed teewad.

Nemad purjetasiwad mõne päewa selle tühja saare randa mööda edasi, heitsiwad mitmes kohas antrut wälja ja läksiwad paatidega maale. Kui nad aga kusagilt wiibimise wäärt asja ei leidnud, läksiwad nad jälle minema, ikka oma suurt nõuu meeles pidades selle toimetujeks neid kodust oli wälja saadetud.

Nüid aga asus katsipidi mõtlemine nende juures: kumbale poole pidivad nad sealt purjetama? Mõlemad tüürimehed ei leppinud oma mõtetega kokku. Üks neist, Kornelius, seletas ära, et waja olla weel edasi põhja poole minna, sest et loota olewat sealt selget merd ilma jääta leida; Barents, teine tüürimees, aga ajas wasta. Tema arwates oliwad nemad juba liig kaugelle põhja poole purjetanud ja neil olla jellepärast waja jälle lõune poole tagasi tüürida. Waieldi nõnda wiisi kaua sinna ja tänna. Kui nemad wiimaks koguni ühte ei saanud, wõtsiwad nad nõuiks, et katsugu iga üks oma meelt mõõda õnne ja purjetagu kuhu ta süda kannab. Nõnda saiwad mõlemad laewad üksteisest lahutatud.

Kornelius sõudis põha poole, Barents jälle lõune poole, igaüks aga selle mõttega, oma laewa pärast jälle hommiku poole juhtida. Meie omalt poolt jätame esimest oma õnne katsuma ja lõõme ennast Barentsi seltsi. Ehk saame pärastpoole weel kuulda, kudas teise laewa meeste käsi on käinud.

Laewade lahkumine sündis 1st Heinaluu päewal. Sellest päewast saadik kuni 17ⁿⁱ ei ole suurematest juhtumistest midagit jutustada. Kargame siis selle wahaja üle ja ütleme omale lugejalle selle peatüki lõpetuseks weel lühidelt, et nemad nimetatud päewal üht randa filmale saiwad, keda nemad Nowaja Semljat leidsiwad olema.

IV.

Siibimine Nowaja Semlja rannal. Laew langeb suure häda sisse.

Laewaülema mõte oli nüid jelle maa põhjapoolse otja ümber jõuda ja siis jälle, kui võimalik oleks, oma teed ida poole edasi purjetada. Sellepärast läks ta oma laewaga randa mööda põhja poole.

Alga jell teel oliwad ka omad takistused ees. Ehk küll parajaste juwine aeg käes oli, ei saanud nemad ilma waewata ennast kohastki liigutada, sest kõik merepind oli käimajää laamidega kaetud, ja nad pididwad sellepärast jagedaste seisatama. Nõnda oli ka lugu ühe weikese saare juures mis selle maa lääne poolse ranna ligidal seisab ja Ristisaare nime kannab. Rahest ristist, mis selle saare peal seisawad ja wist walaskala püüdjatest, kes sinna käiwad, ülesse säetud on, on tema seda nime omale saanud.

Seal lastsiwad nemad oma laewa ankrusse, laewa ülem Heemsferk astus mõne madrusjega paati ja jõudis sinna kohta, kus ristid üles pandud oliwad. Esimise risti juure istusiwad nad maha oma wäsimust puhkama. Kui nad pärast ka teist risti tahtsiwad waatama minna, nägiwad nemad korraga tema all kaks juurt karu, kes sinna oliwad maha heitnud. Seltskond ei olnud wähe selle üle ehmatanud, sest et neil mingijugust sõja- ega tuleriista kaajas ei olnud.

Karud omalt poolt hajasidwad ennast tagumiste jalgade peale püsti ja tõstsidwad nuusutates omad ninad taewa poole, sellepärast et nende nina kaugemalle kannab, kui nende filmad. Nii pea kui nad inimesi oliwad näinud, tuliwad nad kohe jookstes nende kallale. Nüüd tõusid meie mereföudjate juuksed peas koguni püsti ja nad paniwad nit ruttu plagama, kui jalad aga wõtsiwad. Kapten aga, kes südim oli ja oma julgust nii pea ei kautanud, käs kis neid seisma jääda ja tõutas wande sõnaga kõige esimisele, kes weel jookskes, oma puus- takku kehast läbi tõugata. Kui meie üksainult jooksmata hakkame, siis langeb wistist üks wõi teine meie seas karude kiinte wabele; kui meie aga ühte kokku paigale jääme ja suurt kisa tõstame, siis ei ole nende koledatel loomad el südant meie kallale tulla. Mehed wõtsiwad tema nõuu kuulda ja lugu läks ka nõnda, nagu kapten ette oli ära ütelnud ja saiwad kõik ilusaste jälle lootusikuse. Sellest wõime selgeste ära näha, kui hea see on, kui mehel mehine meel ja ta süda omal parajal kohal rinnus tuisub! Argdus ohust ei lunasta.

Randa mööda ikka edasi sõites oli neil waewa küllalt ühtepuhku ilmatute jääpannade läbi edasi tungida. Nii tihti, kui nad edasi minna ei jõudnud, paniwad nemad laewa niisuguse panga külge ankrusse ja seistsiwad nii kaua paigal, kuni tuul jääd jälle laialt ajas, nii et nad mahti saiwad läbi pugeda. Siis jõudsidwad nad jälle oma teed edasi, senni kui uued talistused wasta tuliwad. Et aga niisugused jääpangad mitte nalja asjad ei olnud, wõib sellest ära tunda, et üks neist, keda nad ära mõetsiwad 52 sülda paks oli, 36 sülda sügawalt wee kätis ja tema kõrgus peal pool wee pinda weel 16te süllani ulatas. Aga see ei olnud ammugi weel kõige suurem. Mõned reisijad jutustawad et niisugused jäämäed mõnikord rohkemat sada sülda weest wälja ulatawad. Sada sülda, nii kõrget kirikutorni ei ole kõiges maailmas mitte raha eestki leida.

Misall nad weel jääpangal ankrus seistsiwad kuulis laewnik, kes õhtu paksus udus weel laewa lae peal kõndis, torraga suurt norstamiist enese kõrwal ja nägi üht karu, kes parajaste laewa peale ronida püüdis. Dse kohe hüdis ta: mehed wälja! ja filmapill jooksiwad kõik oma kaju titeest ülesse laewa peale. Kisa, mis nende seas karu nähes tõusis, tegi loomale nii palju hirmu, et tema oma nõuu pooleli jättis ja alataja ühe kalju taha peesu puges. Ei wiibinud

fiiski kuigi kava, siis tuli ta jälle tagasi. Aga wahid oliwad wälja pandud ja neli meest seisiwad püüsiqa walmis teda wasta wõtma. Sai ka tohe mõne paugu pihta ja putkas minema. Ei tea kuhu tema udu ja lume siise ära kadus, aga laewa juure ta tagasi enam ei tulnud.

Augusti kuu 10^{mal} murdis jää ja tema rünnak hakkasiwad kätma. Muud kui see, kelle küljes laew ankrus oli, seisis liigutamata paigal, ehk küll mööda aetud hulkujä jää mitu korda waljuste tema külge puutus. Sellest oli ära tunda, et see pank merepõhja oli kinni külmenud. Sellest saab lugeja ka aru, kudas tema weelalune sügawus 36 sülda, wõis ära mõedetud saada. Seal ei olnud muud waja teha, kui paljalt tinalood põhja lasta. Sellest ajast jaadit edasi murdis ja seisis jää waheti, ja meie meremehed pidiwad katsuma, kudas nad temast läbi saiwad, kui tema jälle kätma hakkas. See töö aga ei olnud sugugi kerge, sest nemad oliwad külmast koguni ära kohmetanud. Iga silmapilk ahwardasiwad jäärünnak neid puruks teha ja juurt ettewaatmist ja hoolt oli waja laewa tüürimise juures, sest ühte puhku ilmus jälle uus häda ja tahtistus nähtawalle. Neg ajalt tuliwad ka karud neile külalisteks, kelle eest nemad ennast niisama kui jäälaamide eest pidiwad hoidma. Mõnikord oli neil waja kibedaste wõidelda, aga õnne kombel jäi wõit õmmetegi ikka inimeste kätte.

Ütlemta hädaga ja waewaga jõudsiwad nemad wiimaks saare põhjapoolse otsa ja hakkasiwad tema ümber sõudma. Mõned, kes laewa seltskonnast maale saadetud ja ühe terawa mäe otsa oliwad roninud, ütlesiwad, et neile tulewad ette, nagu oleks idapool meri jääst prii. Nüid oli rõem waeste laewameeste keskel ütlemata suur. Nad tõttasiwad nii ruttu, kui wõimalik, laewa juure ka oma seltsimeestele seda head uudist kuulutama. Laew kõlas wasta nende rõõmu hüidmistest kui neid sõnumid oliwad kuulda saanud. Armsad mehed, waigistage natuke oma rõemukära! inimese lootused on sagedaste petlikud; ei tea, kui ruttu ka teie rõem jälle kaub!

Sah, paraku! Tuba teisel päewal seisis lugu niisama halwaste, kui ennegi. Sest kui nad sinna poole tüürima hakkasiwad, kus meri eila alles lahti näitas olema, leidsiwad nemad nii palju jäärünnakuid, et nad ilmasjata püüdsiwad edasi tungida ja mõne aja wiite ja tühja

töö järele Nowaja Semljale pidivad tagasi pööрма. Tegivad weel üks kord seda sama katsset, aga waew jäi ifka tafumatta.

Sellepärast jätsiwad nemad oma reisi peanõuu koguni kõrwale ja ei hakkanud kauemine idapõhjapoolset teed Kiinamaale otfima, sest et see ometegi ilmasjate waewaks oleks jäänud. Nende kõige juurem ihaldus oli nüüd paljalt see, et nad Nowaja Semlja idapoolset randa mööda jälle tagasi purjetada ja nii pea kui wõimalikult Aafia kõwamaa randa jõuda wõitfiwad. Selle nõuuga hakkasiwad nemad nii pea kui jää kätima läks lõune poole jõudma. Aga nemad ei olnud weel kuigi kangele saanud, kui juba jäärüntad laewa peale nõnda kangeste rõhkuma hakkasiwad, et teda iga filmapill ära riffuda ähwardasiwad. Wahest sai laewa nina, wahest tema tagumine ots jääst kõrgesse tõstetud, wahest jälle seisis tema otsekõbe nagu fisse müiritud jäämägede wabel.

Ükskord — see oli 29^{mal} — kui laew just niifuguses kitsikus ägas, katsuti üles aetud jääwäremeid raud kangudega ja muu riistadega lahutada ja lahti murda: kuidas oleks see aga niijuure jääpafuise juures wõimalik olnud! — 30^{mal} hakkas jää ennast jälle paigalt liigutama; külm, läbilõikaw tuul lumetuisuga ühendatud põrutas lahti murtud jäärüntad laewa seinade wasta; hirmsad wäremed tõusiwad nende najal ifka kõrgemale; laew pragises ja rakkus ja iga filma pill oli karta, et ta lõhli läheks. Sest et jäälaamid rohkemaste finna poole kokku kogusiwad, kust torm tuli, kaalus laew esiti ühe külje peale ja oli karta, et ta ümber wisatud saaks, wiimaks kogus aga ka teise külje peale nii palju jääd, et laew jälle püsi tõusis ja nüüd jääpankade peal seisis, nagu oleks ta winnade ja muu masinate abiga nii kõrgesse üles tõstetud. Nüüd jaiwad weel jäärüntad nende alla aetud, mis juba laewa nina all seisiwad, ja tõstfiwad teda neli wõti wiis jalga kõrgemaks kui laewa tagumine ots oli; nüüd lippusiwad teised jälle wägise laewa pära alla, kus tüür on, ja myrdsiwad tüüri katki. Tuul hulus ja wingus; jääga üle tõmmatud kõied logifiwad ja pekfiwad plaginal masinade wasta; laew ise wärtjes ja prakkus igal pool; meri müirgas jäämägede toleda wõitlemise all ümber ringi, mis ükssteist tõukasiwad ja waberi kõrgesse üles tõstfiwad.

Noor lugeja, kes ja ehk pea oma kannatust kautad, kui sull mõni weike asi wasta sinu tahtmist elus wasta olja läheb, pilguta kord oma silma meie waešte meremeeste poole ja waata, kudas nemad külmaft kohmetanud ja sellest mitte lugu pannes, mis hädaohtu tulew tunife neile ehk toob, oma kannatust kautamatta ieeneise ja laewa lunastujeks tubliste tööd teewad, ilma et nemad ahwastusest wõidetud omad täed rüppe panetsiwad. Sellepärast õpi aegjaste kannatlik ja fiiski waper olla, et ja pärast kõige elu waewa ja koorma wasta, mis ka sinust ei saa mööda minema, rahuliku meelega jõuad panna.

Meie meremehed kartsiwad, et nende laew iga filmapilt wõiks puruks minna ja lastsiwad sellepärast luupi ja üht paati jää peale maha, nõnda et need meile kõige wahemalt alati jääqsiwad, kui laew ise rikku läheks. Niijuguses tiifikus, kus neil enam laewa peastmije lootust sugugi ei olnud, elasiwad nemad teise Septembri kuu päewani, kus jääriinkade pealetungimise läbi laew weel kõrgemaks tõstetud jai. Tema pragijes selle juures kangeste ja, nagu pärast näha jai, oliwad tõeste mitmes kohas juba praud ja augud jise lõõnud. Sest et nüüd juba laewal wiimne etš täes oli, mis iga üks selgeste ära tunda wõis, ladusiwad nemad kolmeteistkümmend tündert juhkarid ning kaks weikest waati joodawat wiina paati ja wiifid jeda maale. 3^{mal} tuli ifka weel jääd peale, nõnda et jee palk, mis laewa tüüri kannab, temast lahti kistud jai; jäme kaabeltrois ja weel üks teine koguni uus tõu, kellega laew jääpanga külge oli kinni pandud lätsiwad katti, nagu oleksiwad nemad peenisejed niidid olnud; laew ise aga pani ifka weel jää wäewalla wasta, nii et jeda just imeks panna oli. Kahe päewa pärast lütkas jää teda päris ühe külje peale ümber, aga ei jõudnud ommetegi teda juutumaks murda. Wiimaks aga pidi ommeti jää temast jazu saama, nagu selgeste ette ära näha oli, ja sellepärast wiidi kõige tarwitikumad asjad ühte puhku maale — püfirohi, siatina, tulendõnud, püsfid, weebafid, joodaw wiin, mitme jagused ammetiritstad ja üks wana puri. Purjust tegiwad nemad maal telgi üles, kelles nemad omad asjad warju alla panitwad.

Mõned madrusjed, kes liigi kaks penifoormad jügawamale maale oliwad läinud, tuliwad jelle rõõmsa sõnumega tagasi, et nemad sealt

üht jõge värste weega, ja tema kallaste pealt hult wesiaju-puid olewat leidnud.

Selle nimega tähentatakse nii sugusid puid, mis tuul ja mere laened ranna pealt lahti kjuwad ja siis jäämerde ajawad külma- delle randadelle, kus puid enam ei kaswa. See on jälle üks loojast wäga targaste fiske säetud asi!

See sõnum andis meestele jälle head lootust südamesse, et neil saaks mõimalik olema pikka ja hirmust talwet selles külmas ja tühjas maas wälja kannatada. Sellepärast wõtsiwad nemad nõuiks omale üht heonet üles ehitada, kust nad warju tulise külma ja kurja elajate eest leiaksiwad. Hakkasiwad siis ka wiibimatta peale oma nõu tõeks tegema. Aga suur külm, kelle juure ennast weel kange tuul ja pakš lumeladu seltsis, tegi nende tööle nii palju takistust, et täitsa neli nädalat mööda läks, enne kui nad oma ehituseplaaniga toimele sai- wad. Wahe ajal aga juhtus jeda ja teist, mis ehk wäärt on ju- tustada.

Nõnda nägi 15^{mal} madrus, kes laewa peal wahikorda pidamas oli, kolm karu oma poole tulewat. Tema tegi warsti lärmi ja lae- wamehed wõtsiwad oma sõjariistad käpile, walmis kutsumatta külalisi wasta wõtma. Laewast natuke eemal seisis jää peal üks pealt lah- tine tünder soolalihaga; sest oli üks karu haisu ninasse saanud, läks rõnساتes lonta-lonta tema kallale ja tahtis parajaste maitseada, mis liha see küll peaks olema — seal aga lennas temale laewa pealt piisakuul pähä, nõnda et ta warsti külje peal maas oma neli käppa wälja firutas. Teine karu jäi kohkudes seisma, waatis täis imeks- panemist ümber ringi, waatas ka oma seltsimehe peale, nuusutas teda ja läks alataja ühe jää rünka taba; wiimati tõusis aga ka tema ru- mala pea sees mõni tark mõte, sest tükkise aja pärast tuli tema jälle wälja, ja see ford kabe jala peal püsti, nagu karud kunagi teewad, kui nad wihased on.

Niisuguse sõdaliku himuga tuli tema otse kobe laewameeste poole. Need aga mõistsiwad ennast tema eest hoida, ja enne kui arwatas rüütel jeda mõtelda wõis, oli temal ka juba loodi oša fiatina lõhus. Seda ta pani aga wäga pahaks, nagu tema ümisesmist kuulda oli; wiimaks mõtles tema wistist, et niisuguste wiisita loomadega, nagu inimesed, ometi läbi saamist ei ole ja läks karkardates oma teed.

Maha lastud karul mõtšivad madrušed šifekonnad wälja ja seadšiwad teda oma jalge peale šeisma, šest nad tahtšiwad naljaks katšuda, kas ehk tuul ja külmal tema teha kofku ei kwiwataks, ja teda šiš. kui nad ise õrne kombel oma praegušest mašešt elušt peaješiwad Šollanš dimaal ligi wõtta

Külmal läts päewast päewa nii juureks, et inimejed teie laewa lae all, kus kooš oli, enam šooja ei šaanud. Šellepärašt oli waja laewa koiše alumišes ruumis uut tuuleašet teha. Šellega oli jälle šee paha lugu, et terve laew nii paštust šuitšust täiš läts, et ta ära, lämmitada tahtiš. Šelle šamma kuu 23^{mal} juri laewa puušepp ära, ja teda maeti ühe kalju prau šišše maha, šest et maa nii kowaste külmenud oli, et hauda tema šišše kaewada ilm woiwata oli. Meie reišijate perekonda oli nüid koišist kuusteistkümmend meest, kelle hulgašt üks woi teine šagedašte haige oli.

Kuu lõpu wasta tõišis külmal nii kangeks, et nemad oma hoone ehitamišt ajuti pidiwad poolele jätma, šest et nende liikmed koguni ära koišmetasiwad ja pealegi weel ajupuud, miš nemad ehitamišeks tarwitašiwad, šugawa lume alt pidiwad wälja kaewetud šaama. Et aga wähaši oma tööga jonele šaakšiwad, lõhušiwad nemad šajütide šeinadešt laudad lahti, kellešt nemad oma hoonele šeinad ja katušt peale tegiwad.

Šelle tööga läts jälle kaks nädalat mööda, millal külmal mõnikord nii ütlematta suur oli, et koiše kowemad laewamehed nii kangelle mina ei ušaldanud, kui laewa pitkus oli, ilma et külmal neid oleks ära wõtnud. Laew jäi nišamati ühe külje peale šeisma, päewad läkšiwad ifka lühemaks, ööd pikemaks, laewameešte kaebnise wäärt olek ühte-pubku kurwemaks.

V.

Ealine elu Nowaja Semljas. Imelik wiirastus.

Winaakuu 12^{mal} päewal tõmbas pool laewameeste oja oma uue hoone sisse, mis peaeagu juba päris walmis oli. Aga neil ei olnud weel magamise aset ega tuulekohta tema sees, sest et neil weel roomi wõi korstant tehtud ei olnud. Oli küll waewaline elu, aga mis sinna wõis parata; muud kui kannatafiwad rahuliste, mis neile oli peale pandud ja tegid omad tööd. Neil oli siin ja seal weel hoone kallal pai,ata ja parandada ja laewa pealt mitmet sugu kraami ära tuua, mis edaspidi nende elu pidi ülendama ja waejust wähendama.

Söögi wara hulgas, mis nemad väga kalliks pidiwad hoidma, oli ka mõni waat õlut. Aga ka selle koha finnitajast ei pidanud neile suuremat kasu kaswama. Kui nemad teda oma hoonesse wiima hak-
 kasiwad, külmes tema tee peal jää pangaks ja ajas waadid lõhki, ehk neil küll tugewad raudwiitsad peal oliwad. Sellest wõime juba ära näha, missugune külm seal walitses. Aga ega nemad sellegi pärast oma jääks külmenud õlut maha ei wisanud, waid ta sai hoolega pai-
 gale pandud, ehk nad küll juba esimise katse juures, kui nad teda tulepaistel oliwad sulatanud, selgeste leidfiwat, et tema omast maust ja jõuust palju oli kautanud.

Ka teised kabeſſa laewameest afufiwad 24^{mal} hoonesſe elama-
 Ühte aga oli waja ſaaniga ſinna wiia, ſeſt et tema haigufe pärast
 ennast oma jalge peale toetada ei jõudnud. Selle waefe lugu oli
 hale küll, ſeſt ſee ei olnud nalja aſi niijugufel elu korral, kus kõigift
 peenife peus oli, tõbiſe eest parajal wiifil muret kanda. — Üt-
 lematta suure waewaga tõmbaſiwad nemad ka oma luupi hoone juure,
 ſeſt nende edeſpidiſe lunastuſe lootus ſeiſis ükſpäinen ſelle ſõiduriſta
 peal. Selle peale ei wõinud nad ſugugi loota, et juureſt laewast,
 mis jää ſees ſinni oli, kunagi aſja ſaaks.

Weel rõemustas ja karastas neid pätkene mõne tunni päewal
 aga ka ſee wiimane õnn, mis neid weel oli trööſtinud, ei wäärinud
 kuigi kaua enam.

Päew päewalt langes päiſe madalamasſe ja madalamasſe; wiit-
 maks ſeiſis tema aga weel kāmmla laiufelt üle filmaringi. Selle-
 pärast püüdiſiwad nemad hoolega mis weel laewa peal ſöögi waraſt,
 purjudeſt ja kõie kraamift leida oli enne pika õõ algamiſt hoone juure
 tuua. Kui ükſford ükſ jägu laewameeſteſt ſelle nõuuga laewa juure
 läkſiwad, nägi laewnik, kēs nendega ühes oli läinud mitu ſuuri karu,
 kēs nende poole ſammufiwad, ja tõſtis ſuurt kiſa, kellega tema neid
 ehmatada tahtis. Madruſed lakſiwad otſe kōhe kõieſt lahti, kellega
 nemad ſaani edaſi tõmbaſiwad ja kaſufiwad ennast ſell kōmbel kiſ-
 jate kēeſt peaſta, et laewa peale jookſiwad. Heemſterk aga ja ükſ
 teine mees weel, kellel nii ſama palju ſüdanſt oli, rabaſiwad kumbgi
 ühe puuſtaku kätte, mis nad ſaani pealt leiſiwad. Siis pōõrſiwad
 nemad teiſele poole laewa taha, kus karuſid ei olnud ja ſaiwad ka
 õnnelikult üleſſe. Karud oliwad kui hullud wihaſed, kui nad nägi-
 wad, et nende kindlaſte loodetud ſaak neil künſte wahelt ära kaduſ,
 tormaſiwad kōhe laewa juure ja kaſufiwad ſeina mõõda üleſſe ronida.
 Müid oliwad meeſtel ſeal ülewal küll püſſid kēe pāralſt, aga ſell ajal
 oliwad püſſilukud alles nii ilma kellegi oſawuſeta tehtud, et püſſi-
 rohu põlema ſüütamine panni peal mitte tulekiwi, waid tulekakkata-
 miſe topiga wõi taela abiga ſündis. Õnnetumal kōmbel ei olnud
 neil aga tüleriſta ligi wõetud ja kaheſt paljaſt puuſtakift ei olnud
 ka palju abi mitme karu waſta loota. Sellepāraſt ſaadeti ruttu ükſ
 mādruſ alla kōõli, kus ta pidi tuld üleſ wõtma odade wälja otſi-
 miſeks. Aga ſelle juure rutuga ei tahtnud tuli põlema haſata ja

odad olivad just nagu maa alla ärakadunud. Wahe ajal aga püüsiwad koledad loomad wägisi laewa peale ülesse ronida ja oleks wiimaks ka wõitu saanud, kui mehed selles hädas ei oleks hakanud neile puid, pakkusid ja mis muud weel nende käe alla juhtus wasta pead loopima. Ehk nad sellest küll suuremat haiget ei saanud, ütitas jee ometi nende wiha nõnda põlema, et nad iga asja järele jooksiwad, mis nende jekka wijsati, nagu ka mõned kurjad koerad kui hullud tiwisje hammustawad, kellega neid on wijsatud. Wiimati trehwas üks mees kõige suurema karule puustastiga nii wjawaalt nina peale, et jee koguni tema meele pärast ei näitnud olema ja tema paku läks. Teised lätsiwad ümiseses tema järele, nõnda et meie laewamehed mõne aja pärast ennast jälle oma saani ette rakendada ja koju pöördawõisiwad.

Mõne päewa pärast lasti ka üks walge rebane maha ja jai tema lihast praad tehtud. Tema magu leiti jänese liha jarnane olewat.

Märdi kuu 4^{mal} päewal ei tõusnud neile ühtegi enam päikest ja nüid algaks piff, kurb õõ, kelle otja ei olnud ära oodata. Aga nagu Sumala heldus iga libeda karikasje ka mõne tilga magust troosti walab, nii sündis ka siin mõnda nende waewa põlwe kergitujeks. Etiteks kadusiwad ühes päikese jumalaga jätmisega ka karud ära, kes wist lõune poole rändanud olivad, sealt soojemat talwe korterit omale otsima. Teisjeks astus nüid kuu päikese ajemelle, ja käis nijsama, nagu enne päike, filmaringi mööda ilma looja minematta. Kolmandamaks jai taewas pea ühte puhku nii kaunidest ja heledatest wirmalistest walgustatud, et wäljas peaaegu nii walge oli, kui muidu pilwijel ilmal. See trööstis siis meie waesid sõpru ja waigistas nende muret rõemustawa päewapaiste kadumise pärast.

Nüid oli aga waewaline õõ ja päewa aega seletada, iseäranis siis, kui pilwine ilm kuud ja tähti finni kattis. Neil oli küll jeinakell laewa pealt ligi wõetud, aga jee ei käinud lange külma pärast. Dnneks olivad nemad kodust ka üht liima-uuri ühes wõtnud, mis kaksteistkümmend tundi järestikku jooksis, enne kui teda waja oli ümber pöördada. Seda nad pöörsiwad siis ka hoolega ikka parajal ajal ümber, nõnda et nad teada wõisid, mis kellaeg küll oli. Ühtlasi

tegiwad nemad omale ka üht õõlampi, kelles nemad õli ajemel, mis neil saada ei olnud, julatud karu raswa põletasiwad.

Kuurendamal tõusis nii ütlematta kange külm, et nad millgi kombel enam sooja ei saanud. Õhkf nad küll nii juure tule kui wõimalik, oliwad ülesse teinud, sellest siiski nii wähe abi, et Hispaania wein, kes ükskord wija külmema on, jääpangaks kofku külmetas. Tuli nähti oma sooja kautanud olewat, sest asjad mis üsna tema ligi seisiwad, ei sannud enam soendatud. Kui jalad juust tule leegi külge pandi, tunti alles siis natuke sooja, kui sukad juba ära põlenud oliwad; sellestki ei oleks mitte aru saada olnud, kui aga wingest haijust.

Õõna lausumatta ja ilma lootuseta istus jeltskond tule ääres; üks waatas teise otja kurwa silmaga, sest karta oli, et ilm weel külmemaks läheks ja siis nende kõikide elule otja teeks.

Teisel päewal kui külm mitte maifugi järele ei jänud, wõtsiwad nad nõuiks kiwisüed laewa pealt ära tuua, jellepärast et need rohkem sooja annawad ja ka nii ruttu ära ei põle, kui puud. Suure waewaga saiwad nemad selle asjaga korrale ja õhtu eel tegiwad nemad nii juure tule ülesse, et hoone ka tõeste hästi soojaks läks. See soe oli neile nõnda meele pärast, et nemad teda igatpidi kaswata da ja koos hoida püüsiwad. Nemad toppisiwad jellepärast roowi aluse kinni ja westsiwad pikali maha heites weel röömsaste juttu enne magama uinumist. Pea aga kadus nende lustilik meel ja nende süda hakkas pöörutama. Kõikidel wilksus filmade ees, pea käis ümber ja nemad ei mõistnud millgi wiisil ennast aidata, sest keegi ei jõudnud oma jalgade peale püsti tõusta. Õnneks oli kahel mehel weel nii palju jõudu, et nemad ukse juure ja roowi alla roomata jõudsiwad ja nõnda wärsket õhku sisse lasta. See sündis weel parajal ajal. See mees aga, kes ust oli lahti teinud, minestas ära ja kukkus oma näuga lume sisse. See juhtus temale õnneks, sest lume külmus, wärsk õhkf ja tema peale riputatud ätikas tegi tema pead jälle selgeks. Sisse tungiw külm õhkf aga oli kõikide elu ühel hoobil peastnud.

Pugeja on wist juba aru saanud, mis selle haiguse põhi oli — süeaur umbes ruumis. Niisugused aurud on juba mõne inimese elu rikkunud. Sagedaste on niisugustest õnnetustest ajalehtedes lugeda, iseäranis talwe ajal, kus iga päew abjud piawad küetud saama. Siis

wõib ka hooletuse läbi juhtuda; et abi liig wana kinni pandakse wõi mõni poolpõlenud tuff kogemata mõnda kohta abju nurka jääb. Hoitku ennast igati selle eest, niisugune tuff wõib kõigele perele übel hoobil surma tuua!

Olgu mulle nüüd lubatud mitme üfsiliste päewade lugu lühendada ja neist aga kõige tähtsamaid asju jutustada; sest igal päewal oli oma wana rist kanda. Söögiwara sai nõnda ära jautatud, et iga päewa osaks ühe suurune portion igale ühele sai; rebaje lõks pandi üles ja mõnigi walge rebane läks tema sisse, kelle lihaga meie merejõudjad oma keha karastasiwad, nahkadest aga omale mütsisid ja muid riideid tegiwad. Kaewa tohter laskis ühe suure aami sisse wett kallata, ja iga üks pidi ennast seal sees pesema, sest et neil sauna ei olnud. See mõjus niisamati tõbiste terweks saamisele, kui tema terweid haiguse eest hoidis. Mõni kord oli hoone lumest koguni kinni maetud, nõnda et nemad ennast pidawad wälja kaewama, kui nad jälle puhtas õhus tahtsiwad hingata. Ringad oliwad neil nii kõwaks, kui sarw, jalges külmenud, nõnda et nemad neid sugugi pruukida ei wõinud. Nemad tegiwad enestelle selle pärast rebase nahast teist jala warju, mis nemad kolme ja nelja paari sikkade peale jalga ajasiwad; siis oli alles neil natuke soem. Oma sängide soojendamiseks tegiwad nemad kiwa palawaks ja kantsiwad neid ühest sängist teise, nõnda et kõik niisuguse sooja osalikuks wõisiwad saada.

Nõnda läks wana aasta lõpule ja uus 1597mes aasta algas niisama suure risti all. Söögimoon hakkas kasiwaks jääma ja pidi sellepärast igale ühele päewa kohta jälle wähem portion antud saama, ehk küll söögi-istu kange külma pärast päew päewalt kaswis. Sellegi pärast ei kantanud õnnetunad reisiwad kõik oma julgust ja lootust. Nemad oliwad juba selle eluga ära harjunud ja nemad lootsiwad kindlaste et nemad, nii pea kui talwe lõpeks, mitme waewa ja ahas-tuse järele jälle õnnelikult oma sugulaste juure koju saaksiwad.

Määri kuu 6^{mal} õhtul tuli neile meele, et kolme-kuninga päew neil käes oli. Päewa oliwad nemad raskest tööd teinud, lund tee pealt ära kaewanud, puid toonud ja lõhkunud. Sellepärast tõnisis nende südames nii rohkeste kantud waewa järele igatsus jälle üks-kord ka rõemjaste elada. Kaewnik omalt poolt püüdis ka jõudu mõõda nende soowi täita ja andis neile kaks naela jahu ja natukene õli,

kellest nemad omale üht pannkoogi sarnast pühaderooga tegivad. Kudas jee neile juur pärast oli, ja kui rõemjaks nemad läksiwad! Kes iga päew külluses elab ja oma kõhtu nii täis süia mõib, kui jüda kannab, siiski aga nurab ja nukrab meeleline on, jee waatku siia meie mere-meeste peale, mis rõõmu neile faks naela jahu ja natufene õli teeb. Käsina inimeje südant on kerge rõõmustada! Meie madruste lust tõusis wiimaks nii suureks, et nemad nalja tegema hakkasiwad ja jelle aja kolmekuninga pühitsemise prünugi järele ka omast hulgast kuningat walitjesiwad. Walitjemine jündis loosi tõmbamisega ja liisf langes toka peale, kes seda wiisi selleks õhtuks Nowaja Semlja kuningaks jai, kelle riigi ümberkaudne piir 200 penikoormat pikk oli.

Uega mõõda hakkati aru saama, et õõ ja päew, mis siia maani ühte koftu sulanud oliwad, ennast jälle lahutama hakkasiwad. Põhjas hakkas wähe koitma ja taewas lõi punetama, mis päikese tõusmise märk on. Rõõm oli sellepärast nende keskil juur. Ilm ei olnud ka enam nii külm, nagu enne; sest kui hea juur tuli hoones ühte puhku põles kullusiwad juured jäälamakad seinte pealt maha ja julasiwad ära, kui nemad sängide wähele juhtusiwad. Seda aga ei olnud enne weel nähtud, ehk küll ifka juur tuli üles tehtud oli. Sest jaadif läksiwad nemad iga päew õue peale kõndiwa ja püidisiwad oma kangeid liikmeid kõikjugu utsimisega, nagu jookstes, kiwa wisates j. n. e. painutada ja karastada, nõnda et ka weri soontes jälle rutemine käima hakkas.

Määri kuu 24^{mal} oli ilus selge ilm ja laewnik Heemskerck läks sellepärast kahe seltsimehega randa waatama, kudas jääga lugu oleks. Korraga nägi üks nende seast päikese äärt, mis üle filmaringi nähtawaks oli tõusnud. Seda juurt rõõmu, mis mehed jeal tundsiwad, ei jaksja kellegi julg jutustada. Jookstes ruttasiwad nemad toju ka oma seltsimeestele head uudist kuulutama. Kõik hõiskasiwad ja oliwad rõõmsjad jüdame põhjast. Muud kui Barents, kes juur tähentundja ja rehkendaja mees oli, raputas oma pead ja ei tahtnud seda asja uskuda; tema wälja rehkendamise järele mõis päikene alles kahe nädala pärast nähtawaks tõusta.

Uga mis jündis? Kolme päewa pärast, kui parajaste ilus ja selge ilm oli, seisif täis päikese kera kauniste paistes kõige seltskonna jüdame rõõmuks filmaringi üle ja saatis omad kiired talwest weel

wangistatud maa pinnale. Oh seda filmiarooga! Kudas nende südamed rõemu pärast tujusiwad!

Barents oli täis imešpanemist; tema rehkendas weel üksford järele ja leidis uueste, et päikesel sugugi weel õigust ei olnud, nii wara juba mägede tagalt wälja tulla. Looduse seaduse järele pidi päikene jellel maal, kus nemad praegu oliwad, alles neljateistkümmne päewa pärast tõusma. Tema pani oma selfimeestele, kes ka asja tundjad oliwad omad rehnungid ette ja kõik paniwad nüüd seda lugu imeks. Nende filmad tunnistasiwad selgeste et päike tõeste taewas näha oli, aga rehnungid jälle näitasiwad nii sama selgeste, et temal seda õigust weel ei olnud. Keda pidiwad nemad nüüd uskuma? Kas oma filmi, wõi oma mõistust? Mis nüüd?

Õhuflikud inimesed oleksiwad selle mõistatuse seletusega peagi walmis saanud. See on imet äht! oleksiwad nemad hüüdnud; meie heaks on Jumal looduse seadust ümber muutnud, ta on päikesele käsu kätte andnud oma teed rutemine ära käia, et ennemalt meie juure mõiks tulla, kui looduse seadus seda nõuab. Kui tema enne muiste Israeli rahwa tuluks Joosua käsu peale taewas loojamine-mata seisma jäi, miks siis Jumal ka täna päew niijugust imet teha ei wõi? Säh, seal näete nüüd isi selgeste, teie umbuslikud, kes teie kõik mis taewa all ja maa peal meie päiwil sünnib looduse wäe ja tema seaduste waral tahate ära seletada, et Jumal ka tänapäew weel usklikude tuluks imetegusi teeb, ja et see jumalakartmata nõuu on, kui teie oma ilmatarfuse, tähetundmise ja looduse seaduse abiga ilmasjata püüate selgeks teha, mis Jumala käsi omeneti nähtawalt ise teinud on!

Paneme nüüd, armas noor lugeja, et ja ise peal juures oleksid olnud ja oleks ise oma filmaga päikest taewas näinud, ja ommeti ka auusa Barentsi rehnungi oleks leidnud õiget olewat: mis oleksid sina küll selle asja kohta ütelnud? Ma näen jubu sinu filmist ära, et ja sellega kiripu jääd. Ma tahan sulle ütelda, mis minu mõtted selle asja üle oleksiwad olnud.

„Mina ei tea“, oleksin ma ise eneselle ütelnud, „kas minu mõistus ja meeled mind ei peta, aga seda ma tean selgeste, et mull asja ei ole mõtelda, et tark ja wägew Sooja minu pärast hakkab selle masina käiku, keda meie üleühtje maailmaiks nimetame, ümber

muutma ehk segama. Mis olen mina põrm ehk tuhanded minu sarnalisi siin maakera peal otsata maailma ruumi kohta, mis mõjume meie otsata hulga loomade kohta, mis teiste maailmade peal elavad mis oleme meie põrmulised, et meie nii uhked võime olla ja selle peale aga mõelda, et Looja ühe piu täie risude pärast oma kauni ilma masina, korda muutma, ja iseäranis imetege tegema hakkab, mis kellegi suurt ja üleüldist kasu ilma ruumile tooks, vaid aga mõne üksikuse looma tuluks sünniks? Sellepärast et seda aga ei sünni, ega sündida või, siis pian tunnistama, et see, kellest mina oma mõistusega aru ei saa, mitte looduse seaduse vastaline imetege ei ole, vaid et minu enese rumalus ehk segane mõistus selle süialune on, et ma teda ära seletada ei jõua. Kellest mina oma mõistusega aru ega oisa ei leia, seda võivad ehk teised inimesed ära seletada, kes mõistlikumad ja rohkem õpetatud on, kui mina. Nende käest taban ma otjust paluda ja asja nii kausa kõrwale jätta.

Mistist mõtles Barents ka nõnda, sest tema raamatust, kahu tema iga päised juhtumised siise kirjutas, ei ole sugugi leida et tema seda asja imeteuks pidas. Aga tema pani hoolega seda juhtumist kirja, ja wõttis nõuaks, kui Sumal temale tulewikus lubaks Hollandimaale tagasi minna, tähetundjate käest selle üle otjust küsida. Sa see oli temast wäga mõistlikult tehtud, sest kui tema nii ettewaatlik ei oleks olnud, siis oleks wõimaks see asi koguni unustusse ja ehk ära seletamatta jäänud, ja kui üks ehk teine meie seast oleks juhtunud seda sama nägema, ei oleks tema teadnud, mis lugu ta sellest asjast piaks pidama.

„Noh, siis on asi ommetegi juba selgunud?“

Muidugi, armas lugeja, ja kui sa tahad, siis wõid sa — muidugi weiksel mõedul — seda sama imet omas tuas järele teha. Selle tarwis ei ole sull muud waja, kui üht kruusi wõi kausikest Wõta siis üks raha ja pane teda kausi põhja. Siis säe ennast nõnda et ja küll kausi kestpaika näed, aga ommeti oma silmaga tema põhjani ei ulata, kus rahatuft on. Noh, eks ole nõnda, raha ja praegu ommetegi ei näe? Muid walab üks teine wett kausi, sina aga jääd liigutamatta oma koha peale seisma, aga — waata imet, korraga wõid ja kausi põhja ja tema peal selgeste raha ära näha, ehk ta küll enne koguni warjul oli. Kudas see piaks sündima?

Need, kes juba natukene wiisikat on õppinud, teawad juba, kuidas asjaga lugu on; teistele ma wõin siin aga lühidelt ütelda, et see imelik awalduis päewafiirete murdmisest tuleb, kellest laiemalt kuulda saawad, kui tulewisus neid selle kauni teaduskonnaga hakkatakse tuttawaks tegema. Nii sagedaste, kui walguse fiired ühest õhemast wõi peenemast materiaast ehk emaaasjast teise paksema sisse üle lähewad, nagu näituseks õhust wette, saawad nemad murtud, see tähendab nii palju et nad kobe kõrwale ehk õige joone pealt ära lähewad, nii pea, kui nad kindlama asja sisse tungiwad. Saawad aga walguse fiired nõnda murtud, siis on ka nendest walgustatud asi teise koha peal näha, aga mitte seal, kus ta tõeste on. Ülemal näidatud proowi jures on rahatuik keset kausi näha, ehk tema küll tema põhja peal seisab. Müid on aga õhk, mis all pool just meie maakera ümber on, palju raskem ja kindlam, kui see õhk, mis kõrgemal taewa all on. Sellest on fergeste ära tunda, et päewaterad ülemisest peenemast taewaalusest õhust paksema õhu sisse, mis maakera ümber on, tungides ka piawad murtud saama. Selle pärast näeme päikest looja minnes ja tõustes ifka kõrgemal taewas, kui ta tõeste igakord seisab. Nii sagedaste, kui meie teda hommitu näeme tõuswat, ei ole see weel tema ise, waid paljalt tema kaju, mis meie oma õhupesas näeme, nagu meie raha kausis ühel kohal jeketame, kus tõeste teda ei ole. Nii sama sugune on lugu päikese weerimisega; sest ka siis on tema ammugi juba looja lainud, kui tema pilti alles heledaste ja selgeste paistes oma filma ringi üle näeme.

Sellest saab lugeja aru, kust see tuli, et päikene Nowaja Semljas kaks nädalat enne seda nähtawalle ilmus, kui tall Barentsi rehnungi-raamatu järel luba oli? Tähetundjal mehel oli päris õigus, sest ta oli õiget päewa-seisukohta wälja rehkendanud; aga tema seltsimeeste filmadel oli omalt poolt ka õigus, sest nemad nägiwad päikese kaju, mis õigest päikesest ära tunda wõimalik ei ole. Ja kuhu on müid selle wiirastuse ime jäänud?

Nii samati kaawad ka kõik teised wiirastused, kellest ennemuistsed jutud ja tondilood täis on, kui harjutud mõistuse walguis nende peale langeb!

Jugugi kergete asjade hulka arvata. Neil oli hulk maad läta ja siis pidavad nemad veel sügavate lumeangude allt neid wälja otsima ja siis niisama sügawa lume läbi koju tooma. Aga mis ei tee ja kannata inimene kõik ära, kui temal julge süda rinnus on ja häda teda ajab!

Ühel päewal, kui nemad raske töö järele juba süngi heitnud olivad oma wäsimust puhkama, tuli jällegi üks karu nende hoone juure ja andis neile koleda ümifemifega teada, et ta wäljas on ja mis ta tahab. Kõik kargasiwad ülesse, wõtsiwad püüsid kätte, temale surma tõutates. Aga ühegi püis ei tahtnud lahti minna, sest et rohi ennast niisleks tõmbanud oli. Nüüd oli häda käes! Karu tuli asteid mööda, mis lume sisse olivad tehtud, alla ufje juure, keda tema maha murda katsus; aga Heemskerck ise toetas ennast ufje wastä ja hoidis teda kõige jõuga kinni, nõnda et karu wõitu ei saanud ja selle nõuu pidi pooleli jätma. Mitu korda katsus tema oma õinne, aga ikka ilmaasjata.

Pärast, nagu oleks temal parem mõte päha tulnud, pööras temä juba ära minnes jälle tagasi, ronis hoone katukselle ja hakkas seal nii hirmust healt tegema, et meestel ihu karwad püsti tõusiwad. Tema läks korstna kallale ja wõttis seal oma jõudu pruutida, nõnda et karta oli, et ta sealt kõige korstnaga maha tuppä tuleks. Aga looja käsi walwas reisijate üle. Karu ei saanud ühti wõitu ja pidi kurja nõuu täitmata jätma. Purju aga, mis katuksel warjaks peal oli, fiskus ta enne oma ära minikut lõhki ja tegi veel muudu palju kahju.

Kange külm tuuris kuni 15ma Aprilli kuu päewani, mil nemad jälle oma laewa waatama läksiwad. Nemad leidsiwad teda niisama kurblikus olekus, nagu nemad teda olivad maha jätanud. Näa, kelle sees tema seisis, oli aga weel paksemaks paisunud ja olivad sinna kõikjugu imelikud jääwigurid tekkinud. Siin seisis suur uhke torn, seal jälle nähti terwed linna uulitsad kõige majadega; siin oli tema suured wallid ja kantsid ülesse ajanud, seal seisis jälle suur kangelase kuju, et õige lena oli waadata. Kaugel eemal nähti meri lahti ja jääst prii olemat.

See äratas jälle lootust ja igatsust pea jälle reisi peale saada; Heemskerck aga oli nõuaks wõtnud mitte enne kui Mailuu lõpul

teele minna, et keegi temale pärast poole ei võiks ette heita, et tema, üksi oma elu eest hoolt kandes, laewa oli jää sisse maha jätnud. Tema pidi igatwiisi katsuma oma laewa peasta.

Mai kuu lõpp tuli kätte, aga laew seisis ikka alles jää sees finni, mis jenni kui mere põhjani näitas ulatawat, sest tema ei liikunud paigalt, kui teised jäärunkad eemal tuulest murtud ja ära aetud saiwad. Nüüd andis laewnik madrustele käsku, luupi ja paati lume allt wälja kaewada ja neid pika mereteele walmis seada, ehk küll ette ära teada ei olnud, mis waew ja häda neid weel pidi ootama. Aga need sõnad oliwad magusad laewameeste kõrwades sest neile hirmsamat asja ei oleks wõinud juhtuda, kui kõik elu aeg siin külmal ja tühjal maal wiibida. Ennemalt oleksid nemad kõige weiksama lootusega oma õnne katsunud, tulgu siis elu wõi surm.

Aga nende jõud oli kahanenud ja mõlembate sõiduriistade wälja kaewamine sügawa lume allt tegi neile ütlemata waewa. Nii mõnigi kord langesiwad nende käed wäsimuse pärast rüppe; aga laewniku sõnad: „Kui teie omale siin elu kohta asutada ja Nowaja Semlja kodanikkudeks ei taha jääda, kus teil haud lume sees walmis seisab, siis piate need sõiduriistad teele walmis tegema, sest meie lootus siit ära peaseda, seisab üks päinis nende peal,“ kõlas just kui pikse heal nende kõrwus ja andis neile jõudu ka seda tööd ära teha, mis muidu ilmwõimata oleks olnud.

Wahel ajal kulus nende weikeste laewade parandamisega ja rakendamisega terve Mai kuu ära. Mitu korda saiwad nemad omas töös karudest segatud ja oliwad nemad nende kurjade loomadega püsti hädas, kes neid wägisi tahtsiwad ära süia. Tihti läks ilm soojale ja meri hakkas jääst puhtaks minema, tihti aga tõi üks ainuke põhjatuul libedat külma jälle tagasi, nõnda et ka meri nii kaugele kui film ulatas jäärüngastega ja jääwäljadega kaetud oli.

Esimestel Juunikuu päiwil wiisiwad nemad omad sõiduriistad jääd mööda laewa juure, kust nad neid jäärunka otja juure wiia ja merde lasta tahtsiwad, nii pea kui nad oma tööga walmis oleksiwad. Paar päewa kulus sellega ära, et nad oma hoonet tühjaks tegiwad ja kõik, mis neil oma edespidiisel mereteel tarwis minna wõis, eest otja laewa juure tõiwad. Laewa juure yli umbes pool maad jenni kui sinna, kus meri lahti oli. Selle töö juures langes nii kange

torm lumelobjatuga, rahe ja vihmaga nende peale, nagu nad elades weel ei olnud näinud. Nii oli nõnda topp, et nad kõik talitused pidivad katki jätma ja hoonesse põgenema. Aga ka siin ei olnud enam kuiwa kohta leida, sest nad oliwad katukse lanad sõituriistade pravitamiseks ära pruukinud ja selle asemelle purju üle hoone tõmmanud; sellepärast jooksis wesi taewa allt sisse ja kõik hoone oli temast täis. Noh, mis sinna oli parata, muud kui mõtle: kes kannatab see kawa elab!

Peagi langes üks uus rist nende kaela, mis aga weel õnneks ilma kahju tegematta mööda läks.

Kõik nende söögimoon ja mis neil weel muud oma reisi peale hädaste tarwis läks, oli laewa peale paigale pandud, ja luup ja paat seisiwad ka seal samas tema kõrwal. Korraga tõusis jälle juur maru tuul, nõnda et muud arwata ei olnud, kui et tema jääd murrab, laewa purustab ja kõige täiega põhja saadab. Suhtus aga seda tulema, siis ei oleks neil mingijugusel wiisil saare pealt enam peasmist olnud. — Aga ka see torm läks õnnelikult nendest mööda.

Seda rõemsamine paniwad nemad kätt wiimse raske töö külge, mis neile weel üle jäi, enne kui nemad laewakesed wee sisse lasta ja teele minna wõisiwad. Selle tarwis pidiwad nemad enne omale teed walmis tegema, laewa juurest kunni sinna maani, kus meri lahti oli; sest jää sees oliwad, nagu meie juba teame, kõrged mäed ja sügawad orud, kust nemad oma laewadega läbi ei wõinud saada. Need pidiwad kõige esiteks ühetajaseks lehtud saama, mis tõeste mitte kerge töö ei olnud.

Nad läkswad aga kirweste ja kangudega rõemsalt selle tööle, kus neil wahe ajal weel juur wõitlemine ühe karuga oli, keda nad aga ära wõitsiwad, ja saiwad wiimaks selle waewaliku talitusega toimele.

Barents ja kapten Heemskerck oliwad wahe ajal kõik omad juhtumised selle tühja saare peal kirja pistnud. Sellest tehti siis üks ära kiri ja pandi plekk karbikese sisse; ära kiri wiidi laewa peale, kust teda teised laewamehed leida wõisiwad, kes ehk juhtumise kaubal kord siia randa tulekswad. Nemad oliwad tema sees ära seletanud, kus loha peal nendest ehitatud hoone seisib, ja mill wiisil ja mis suguste asjade abiga nemad jellel hirmsal maal kümme kuud oma elu oliwad üles pidunud.

Sellest näeme, et meie meresõudjad ligemise armastuse kohust austasivad, sest nemad püüdsivad nende häda kergitada, kes ehk nende järel õnnetumaisit juhtumistest sunnitud saaksiwad, siin üle talwe elada. Aga häda, mis inimene ise on ära kannatanud, teeb tema südant iga kord pehmeks, et tema ka teisi hädalisi aitab, ja see ehk võib just selle põhjus olla, et Sumal meile aeg ajalt oma risti peale paneb.

Kaks teist ära kirja pani kapten kumbgi laewakese sisse, nõnda et, kui üks neist ehk tee peal hukka läheks, teine aga õnnelikult maale saaks, laewameeste sõnad ja jutud pidiwad tõendatud saama. Suuremaks ustawuseks lastis tema nende kirjade alla iga laewameest oma nime enese käega panna.

Siis lasti laewad merde ja wiidi saanidega kõik asjad sinna, misga nemad koormatud pidiwad saama. Ottewaatikult mähiti kõik asjad, mis niiskuses oleksiwad wõinud hukka minna, purjuriide sisse, mis pealt tõrwatud oli, nõnda et üle pritsiwad laened neid nii hõlbaste ei saaks ära rikkuda.

Neil oli mitmet sugu asju liigi wõtta, nagu kuus pakkii peenilest kalewit, üks kasti täis linast riidet, kaks pakkii sammetid, kaks weikest kasti täis kulda, kaks tündert tõuwärki ja madruste pesu, kolmeteistkümmend tündert weebakki, tündre täis juustu, tünniku täis siapekki, kaks waati õli, kuus waati joodawat wiina, kaks waati ätifat ja pealegi mitmesugusid riideid. Kõik asjad mahtusiwad aga nõnda ära, et igal laewakesel oma paras koorem peal oli.

Ärareisimine Nowaja Semlasi. Ütlemahta waem ja hädaoht.

Aasta 1597 Juuni-kuu 14^{mal} päewal kella kuu aeg hommiku
astusiwad meresõudjad laewa ja läksiwad purju alla. Kaks
nende seast, nimelt Barents ja üks pootsman, nimega Andris,
oliwad haiged. Neist oli teine teise sõiduriista sisse pandud,
nõnda et nende eest paremine wõis hoolt kantud saada, kui igale
poole aga üks haige sai.

Täis julgust ja rõemu astusiwad nemad selle mereteele, mis
wist weel keegi enne ei olnud läinud, ega maailma loomisest saadik
selle sornast weel ei olnud nähtud. Oli meestel küll julgust niisugust
reisi kahes weikses ilmatatmata sõiduriistades ette wõtta. Neil oli
faksjada penikoormat sõita ja pealegi niisuguse taewakaare all, kus
suwe meie kohta parem oleks talweks nimetada. Meri oli igal pool
jäärungadest täidetud, mis pea paigal seisiwad, pea jälle tormist lahti
lõhutud ja läbifegamine wisatud saiwad. Sa seda kõit pidiwad nemad
kannatama, ehk nende lehad küll juba mõõda läinud waewast ära
kurnatud oliwad ja nende sõud kasinaks jäi. Lõeste, meie peame
täis imekspanemist nende peale waatama, kui meie täitsa nende häda
ohu ja waewa suurust olema tundma õppinud!

See loht, kus nemad talweforterit oliwad pidanud, seisis nõnda
nagu teame, idapoolse ranna peal. Kõige lähem tee sealt kuiwale

maale oleks sedasama randa mööda alla lõune poole käinud. Aga Heemsterk walitses — mina ei tea ka, mikspärast — teist palju pikemad teed. Wist oli temal asja mõtelda, et meri lõunepool saart jääst priitem oleks, kui idapool. Sest tema wõttis nõuaks esiteks jälle ülesse põhja poole tüürida, Nowa Semlja põhja poolse otja ehk Jää-nina ümber sõita ja siis alles lääne poolset randa mööda lõune poole purjetada,

Selle plaani järel tüüris tema põhja poole. Aga nemad ei olnud weel kuigi kaugelle saanud, kui nad juba jäälaamidest nõnda ümber piiratud oliwad, et nemad edasi purjedada ei wõinud. Hakatus oli juba hale küll ja ebausklikud inimesed oleksiwad kohe ütelnud, et see halb eesmärk olewat.

Meie waprad Hollandimehed ei pidanud aga sellest lugu, sest nemad oliwad mehed ja mitte wanad arglikud eided. Nemad paniwad ankrud nii kauaks jäässe kinni, kunni tema jälle käima hakkas ja neile maad andis läbi minna: wähe aega aga fulutasiwad nemad sellega, et nad tule ääres lund sulataksiwad ja nõnda omale joogiwett muretseksiwad. Waata, selle ajemel, et nad niisuguse takistuse eest oleksiwad ära kohkunud, püüdsiwad nemad teda oma kasuks pöörda. See oli ommeti tubli teguwis!

Peagi oli neil wõimalik oma teed edasi sõuda. Tuul oli neil päri ja aerumehed tõmbasiwad, et sooned aga ragiseksiwad; saiwad sellepärast ka juba kolmandamal päewal saare põhja poolse otja juure. Haigedega aga läks lugu päew päewalt pahemaks, ehk küll Barents iga kord kui teda küsiti, kudas tema käsi käiwat, wastujeks andis, et temal niid parem olewat ja tema see kord weel lootwat jurma küüntest peaseda. Tema küsis, kas nemad juba Jää-nina ümber olewat saanud, ja kui temale wastati, et tõeste lugu nõnda olewat, palus tema teda üles tõsta, et tema weel üks kord saare põhja poolset nina silmitseda wõiks. Selle tarwis oli temal aega küll, sest et laewakejed meeste jää wahel juhustiwad ja sellepärast pidiwad seisatama.

Teisel päewal, kus nad ikka jää wahelt läbi purjetasiwad jooksiwad jäärunkad nii walguste laewade wasta, et madrustel ihukarwad püsti tõusiwad, sest iga silma pilk seisis jurm filmade ees. Sääd jooksiwad siin nii ruttu, et aega ei andnud eest ära kõrwalle pöörda, ega teda puustakidega ei saanud ära kaitseda, ja pealegi käis laani

laami ligidal nii tihti, et kuhugi peasmist ei olnud. Wist oli selle koha peal üks kangeste woolaw jõgi meres. Ka kõige julgemate meeste südamed kohkusiwad ära; nemad arwasiwad juba wiimse otja kätte tulnud olewat ja hakkasiwad üksteisega jumalaga jätma. Weel oli neil üks peafemise tee filmade ees, aga kõik waew tema peale saada, jäi tühjaks. Mitte liig kaugele nendest seisis kindel, jää wäli mis neid hoida ja kätma jää eest kaitsema wõis. Aga nemad ei jõudnud millgi wiisi oma sõituriistu sinna maale juhtida. Aga waata. Tudas üks julge ja kindla südamega mees mõnikord mitme teiste inimeste kaitsewats inglisk wõib saada!

Ban Beer, ka üks meie laemameeste feltfist, kes juba mitmes teises hädas oma head ja julget südant oli üles näitanud, wõttis ka see kord nõuiks teiste elu peastmisesks ise surma hädasse minna. Ühe kõie otja peusse wõttes kargas tema lurubist wälja, hüppas, nagu konn, ühe jäätüki pealt teise peale ja jõudis wiimaste õnne kombel ja wasta igat lootmist kindla jää peale. Nüüd tõmbas tema kõie sirgeks ja laemakesed, mis üks teise najal seisiwad, tuliwad nagu sõnakuulelikud koerad kutsujise peale kindla jääwälja juure. Palju terwist, waper Ban Beer, küll sinu süda wõis rõemus olla, kui sa nägid, et sa oma julge teuga kõik selfimehi surmast olid lunastanud!

Kõige ees malt sai haigete eest hoolt kantud; neid wiidi rättidega jää peale ja pandi neile riideid külje alla, et neil parem puhata oleks. Siis wõtsiwad nemad kõik asjad laemakesest wälja ja tõmbasiwad neid ise ka jää peale, sest et nemad jää laamidist nõnda rikunud oliwad, et prawitamist hädaste waja oli. Kui nad selle tööga walmis oliwad, läksiwad nemad rannale, sest et see jääwäli temaga ühte puutus, ja otsisiwad sealt linnu mune oma haigetelle. Aga mune nemad ei leidnud, said paljalt mõne mere linnu kätte tabada.

Teisel hommikul oli nii kaugele, kui film kandis, merepind jääga kaetud. See tegi nende südant raskeks! Oli lugu ommeti selle sarnane, nagu oleksiwad nad ükspäinis sellepärast siia tulnud, weel suuremat häda ja waewa omale otsima, ja jeda waremine surma saagiks saada! Pea aegu oleks terwetel lade meel olnud haige Andriise peale waadates, kelle ots lähedal oli. Kas tema siis, kui ta ära suri, ei olnud kõigest sellest hädaohust peastatud ja õnnelik?

Barents, kes sellest kuulis rääkiwat, tõendas ka, et tema enese surm mitte kaugel ei olla. Aga sellepärast, et tema neid sõnu rääkides weel suure hoolega maakaardi peale waatas, mis Van Beer nendest maadest oli teinud, mis nad näinud oliwad, ei tahtnud keegi uskuda, et temaga lugu nii halb oleks, ja räägiti sellepärast teistest asjust. Barents pani oma kaarti kõrvale ja palus juua. Waewalt aga oli tema oma juud kaastuud, kui ta korraga oma pead rinna peale lastis ja kõige seltsi südame waluks hinge heitis. Nüüd jäiwad nemad omast waprast ja targast tüürimehest ilma, kelle osawuse peal suureks osaks nende lootus oli seisnud oma ohtlikku teekonda õnnelikult lõpetada. Pootsman Andres suri lühikeste aja pärast tema järele, ja nüüd purjetasiwad nemad edasi, ehk küll arutisti uued takistused nende aega wiitsiwad.

Kui nemad 25^{mal} jällegi ühe jääwälja juures pidiwad ankrus seisma, tõusis äkitselt suur marutuul. Sää, kelle külge laewakesed oliwad ankrusse lastud, murdis katti ja tema tüfid saiwad laiale pillatud. Weikesed laewakesed saiwad nagu pähkledööred ülesse mere peale aetud ja iga filmapilk ahwardas neid kange tuul ümber wiisjata wõi jääpankade wahel purustada. Laewamehed tegiwad, mis jõud ial kandis ja püüdsiwad ranna ligidalle saada. Et nad aga palja aeru tõmbamisega toimele ei saanud, oli neil julgust käila-siilu, see on üht weikest purju esimise masti küljes, ülestõmmata. Aga käilamast sai tormist maha murtud ja sellepärast oli waja suurt purju abiks wõtta, kui nad luubist ei tahtnud maha jääda ja üksipäine suure laia ilmameresse aetud saada. Aga waewalt oliwad nemad sellega joonele saanud, nii puhkus ka tuul nii suure wäega purju siisse, et paat wistist oleks ümber läinud, kui nemad sellamal filmapilgul ei oleks jaanud purju maha lasta. Juba oli paat igalt poolt wett siisse wõtnud, nõnda et mehed juba arwasiwad wiimast häda kätte tulnud olema. Aga neil oli siiski mõistus weel nii selge peas et nemad wiimises filmapilgus weel oma peasmise peale mõtlesiwad. Sest see aeg ei olnud weel kätte tulnud, mis Jumal neile surmatunniks oli seadnud. Äkitselt kargas tuul lõunest ümber põhjalääne poole ja jättis järele, nõnda et nemad paraja tuulega randa sõuda wõisiwad ja ka õnnelikult siina saiwad.

Alga kui nemad siin hakkasivad luubi järele vaatama, ei olnud teda kusagil näha. Nemad lootsivad aga, et paks udu, mis kõik õhku täitis, neid nende filmade eest varjaks ja sellepärast sõudsidwad nemad mööda jäävälja äärt edasi neid taga otsides. Alga ei saanud ühtegi selfimeestega kokku. Arwata oli, et nemad luubiga ümber läinud ja surma leidnud oliwad. Siiski käsits Van Beer, kelle käes paadi walitus oli, mõni pauf püüsidega lasta. Suureks rõemuks kuulsiwad nemad mõne aja pärast, tudas nende selfimehed niisamati püüspaukudega wastust antsiwad. Sellel tihti pruugitawal kombel leidis üks laewake teist jälle üles.

Siit purjetasivad nemad edasi ja sõudsidwad teisel päewal ühe suure jääpanga juure, mille peal lugematta hulk merehobusid päewa paistel wäherdasivad. Siin oleks juba maksnud nende peale jahti teha, kui üleültse inimesel niisuguses hädälises loos lusti oleks selle farnatse meelejahutamise peale mõtelda. Mikspärast pidiwad nemad ilma süita elajaid hullama, kui nemad ommetegi seda, mikspärast neid enamiste tapetakse, nimelt nende hambaid, ei wõinud praegu tarwitada ega omaga ühes wõtta? Paremine lasksiwad nemad oma püüsidega ühe linnuparwe seffa, mis sealjamas nende peade üle lendas. Need oliwad nendele kallimad, kui kõik merehobuse luud. Neil oli ka see rõem, et nemad terve tofina nendest kätte: ja sellega wärsket praadi saiwad, mis neil kawa juba süia ei olnud.

Ratskümmne kahetsjamaal, kus nemad jälle kindla jää ligidalle oliwad saanud ja käimajää neid juure kirsitu sisse oli ajanud, lasksiwad nemad seal jamas laewad ankrusse, kantsiwad nendest kõik asjad wälja ja tõmbasivad siis laewad ise ka jää peale. Siis tegiwad nemad omale ühest purjust telgi üles, paniwad ühe mehe wahiks wälja ja heitsiwad siis puhkama. See oli nende õnneks, et nemad nõnda ettewaatlitlud oliwad olnud; sest wasta keel ööd ilmusiwad kolm suurt jääkaru, kes neid wistist oleksiwad ära weristanud, kui wagt neid ei oleks weel õigel ajal näinud ja suure kistaga oma magawatele selfimeestele ahwardawat äpardust ei oleks kuulutanud. Üht kistjatest loomadest saiwad nemad ära tappa, teised läksiwad põgenema. Teisel päewal aga tuliwad nemad tagasi. Üks nendest wõttis oma furnut wenda oma lõuge waele ja kasfis teda hull maad eemale ühe jääkunka otsa, kus mõlemad teda lõhki kiskuma ja

ära sööma hakkasivad. Madruksed lassivad neid püsfiga ja nad jätsivad siis oma sööta maha. Neli meest lätsivad sinna ja leidsivad omaks imeksyanemiseks, et nemad selle lühikese aja sees sellest suurest loomast pea aegu juba poole olivad oma nahka pandnud.

Kõik neljakeste pidivad oma täht jõud pruukima, kui nemad üle jäänud poolt ära wiisivad, ja üks ainuke karu oli ometegi jõudnud jeda suurt keha lõuge wahel ära kanda. See lugu wõib meile mõdeduks olla, kui üpris wägewad need loomad on.

Seft et tuul sellel ja ka teisel päewal wäga waljuste läänepoolt puhkus, olivad nemad sunnitud weel oma jääwälja peale jääda. Mitu korda oli nendel weel karudega tegemist, aga hoolaste wahti pidades ja wapraste wõideldes saiwad nemad iga kord neist jagu.

Sõ esimehest teise Suuli-kuu päewa peale oli üks kõige obtlikumatest ja maewalikumatest, mis nemad olivad omas elus näinud. Sõtul wasta kello üheksat saiwad hulkujad jäärunkad kaugeft lääne tunlest nii waljuste wasta kindlat jääd aetud, et temast see jagu, selle peal meie meresõudjad oma laewafestega olivad, lahti kistud sai ja ära ujus. Kõige suurem õnnetus oli aga see, et kõik pakid ja waatid jää peal olivad ja suurem osa neist jäämurdmise juures wette kukkusiwad. Aga sest ei saanud weel küll. Suure jäärunka külge, kus laewafesed peal seisiwad oli mere poole pöördud, kust ühte lugu jäälaamid wasta aetud saiwad ja eunast tema wasta murdsiwad, nõnda et nemad iga filmapilk laewafesi kõige mestega ühes purustada ehk kinni matta ähwardasiwad. Sellepärast pidivad sõiduriistad nii ruttu kui ial wõimalik teise, ranna poole pöördud külje peale wiidud saama. Aga jää murdis selle töö juures rohkem kui ükskord nende jalgede all katki. Paat sai selle juures kõige inimestega, kes tema kallal sefeldasiwad, jääst ära wiidud. Pealegi murdis tema mast katki ja terwe sõiduriist sai peale tungiwast jääst nõnda ära pörutatud, et tema wett hakkas sisse wõtma. Mehed pidivad ühe hulkuja jäälamid pealt teise peale kargama ja poolpurustatud paati enese järele tõmbama.

Et nende äparduse mõet weel kuhjaga täis saaks, oli neil weel üks haige paadi sees, keda waprast selttimehed ei tahtnud maha jätta, ehk küll igal ühel juba iseene elu peastmisega kõik känd tööd täis olivad. Dmast elust hoolimatta olivad nemad nii julged tem a juure minna, teda

fiis oma kuffile wõtta ja nõnda ühe jääruunka pealt teise peale karrata, kuni nemad wiimaks õnnelikult luubi juure jõudsiwad. Seal on jälle selgeste ära tunda, mis truu süda ja sõbralik armastus kõig ära teha wõib. Kunna mõni rikas ja oma kasu ahne mees oma wacsele, näljatsele wennale mitte üht palukest omast küllusest anda ei jaks ja ega tema ihu paljust mõne wana hilbuga katta, ei hooli siin waesed, näljast ja külmast waewatud ja ära kurnatud meremehed omast elust, waid peastawad oma haiget selfimeest, kes neil ometegi üksnes koormaks ees oli ja peagi iseene- sest juba pidi ära surema. See oli puhas inimese kobile täitmine ja Jumal õnnistas seda kaunist tegu. Wasta oma lootust jõudsiwad nemad wiimaks mitte üksi oma haiget selfimeest, waid ka oma sõidu- riistu hädast peasta ja neid jälle kindla jää peale tõmmata. Ka kautsi läinud pakkidest ja waatidest saiwad nemad üht teise järel õnnelikult weest kätte; marutuul jättis järele ja, nagu lugu enamiste on, hak- kas pärast pahat ilma jällegi selge päikene paistma.

VIII.

**Waewalik reis mööda Nowaja Semlja randa
wästab edasi. Samojeedi rahwas. Meremehed saawad
õnne kombed Wene randa.**

Kunna pool osa meremehi paati ja luupi prawitamas oli, mis mõlemad oliwad jääst kahju leidnud, läksiwad teised jääpinda mööda rannale tulepuid ja iseäranis üht mastipuud otsima, sest nõnda kui teada saime, oli paadi mast tuulest maha murtud. Neil oli niipalju õnne, et mõlemad leitsiwad, sest et hulkujatest puudest, ka siin puudust ei olnud. Nemad leitsiwadgi juba ära tahatud palke ja kiilusiid lõhkumise tarwis, kellest nemad nägiwad, et juba enne neid siin inimesi oli käinud. Kui suur oli nende rõem selle üle ja kudas tõttasiwad nemad kiilud käes hoides oma seltsi juure tagasi, ka temale oma leidist näitama. Ehk neil sellest küll kasu ei olnud, kui ehk mõne aasta eest siin üks Wene walaskala püüdjä oli ankrus seisnud, tegi neile fiiski see paljas mõte juba suurt rõemu, et nemad ühe koha peal oliwad, kus inimesed juba enne neid oliwad käinud. Sellest on näha, et Sumal kõik inimesi maa peal ühe sitemega on ühendanud, mis küll nähtaw ei ole, aga fiiski tunda on, nõnda et iga inimene teiste inimeste seltsi otsib ja üks teisest lugu peab, kui temal sellest ka mingisugust kasu ei kaswa!

Wiendamal Juulil suri haige pootsman ära, kelle eest kaasreisijad nii hellat hoolt oliwad kandnud.

Alles üheksamal lagunes jää laiiale. Dtsje lohe panti laema-
 festele jälle oma koorem peale ja mehed läkšivad uueste purju alla
 Naga mina, kardan oma lugejat ära tüditada, kui ma kõik waewa ja
 häda, mis neil tee peal weel juhtus ette tulema, niisama laialt ja
 pikalt jutustan, nagu siamaani. Enamiste oliwad ju kõik juhtumised
 ja äpardused jelle waewaliku mere tee peal ühe sarnatsed, nagu ma
 neid juba olen tihti siia üles panduud. Pea saiwad nemad käima
 jääst sinna ja tänna tõrjutud, pea jälle pidiwad nemad oma sõidu-
 riistu suurte jääpankade üle edasi tõmbama ja neid teisel pool uueste
 merde lastma; pea oli neil karudega wõitlemist, pea saiwad nemad
 ühest merehobuste karjast kimbutatud, kes neid oma pika hammaste
 otsa pista tahtsiwad. Kõik niisugused äpardused, kellega meie neid
 juba tihti oleme näinud wõitlewat. Sellepärast arwan neid kõrwale
 jätta wõiwat ja palun lugejat mind Nowaja Semlja lõunepoolse otsa
 juure saatma tulla, kus meie oma meremeste sinnatuleku peale ooda-
 jes, ühe imeliku rahwa suguga tahame tuttawaks saada ja temast
 seda ning teist jutustada. See rahwas käib juwe ajal kõwalt maalt
 siia jahi peale ja kutsutakse teda **S a m o j e e d i d e k s**.

See kannis laiiale wälja lautatud rahwa sugu elab Säämere
 ranna äres suure maakonna peal, niihästi Euroopa, kui ka iseäranis
 Afsiajaulisel Wenemaal. Neid loetakse nende rahwa sugude hulka,
 keda põhjakateks, see on niisugusteks inimesteks hüitakse, kes põhja-
 poolse poolikaare ligidal, ehk weel rohkem wasta põhja elawad nagu
 Eskimood ülewal Ameerikamaa otsas, Krööniisaarlased ja Lapplased,
 Norra-, Kootsi- ja Wene-Lappimaal, Samojeedid ja Ostjaakid wõi
 Washkiriid, kes Afsia jaulisel Wenemaal elawad.

Samojeedid, nagu ka kõik teised põhjakad, on lühikeste kasuga
 inimesed; sest et nemad palju üle nelja jala pikkuseks ei saa. Nende
 ihu on pealegi mustjas kollane. Salad on nendel lühikesed, pead
 pakšud, näud laiad ja inetumad; filmad on pikerkused, kõrwad madalad
 ninad suurte sõõrmetega, suud juured ja laiad, wetteste halwade
 hammastega; kannawad suured kõhud oma ees, aga reied ja käwarred
 on koguni kehwad. Nende juuksed on jämedad ja rippuwad ilmkorratul
 wiisil nende õlade peale maha. Meestel on habe kassin, mõnel ei ole
 teda olemaski. Kas see neile juba nõnda loodud on, ehk kas
 nemad teda wälja kakuwad jäägu siin arutamatta.

Meest on pealt waadates raske naifest ära tunda, sest et nemad niihäste teha, kui ta riiete poolest ühewäärilised on. Muud kui et naesed, ehk nagu teised ütlevad, tüdrukud, oma juuksed kahte wõi kolme pletti pandud kannawad. Salge all kannawad nemad jalajed, mis niisama pikad on, kui terve mees ise. Nende waral wõiwad nemad lume peal käia ja jooksta, ilma et tema neid sisse wõtaks. Salasse alla on tüff pödra nahka pandud, nõuda et karmad taha poole käiwad, need on sellepärast sinna pandud, et nemad jää- ja lumemägede otsa roonides mitte tagasi ei libiseks. Niijuguiste jalaste wõi lumekingade abiga wõiwad nemad õige kiireste ühest kohast teisi saada. Dalwel on nende riided põhja pödra nahast tehtud ja niidi asemel sellesama looma soontega kokku õmmeldud. Suwe riided on ühe merelinnu nahast tehtud, keda pinguiniks*) nimetatakse, aga nõnda wiisi et juled külge on jäetud. Nina rätikude asemel pruugiwad nemad peenikest asetohu, keda nemad selle kauni tarwituseks enesega ühes kannawad.

Mehed nagu naesed ei pese ennast ilmaski ega käi saunas, sellepärast on nemad ka täis musta, et nende lõhna ei wõi ära kannatada. Ka nende urtsikudes, mis puutohust ja nahkadest tehtud on, walitseb ilmorrata wiis ja roppus, nõnda et nina ei wõi lahki teha.

Glajate, lammaste, hobuste ja muu loomade raiped, mis neile antakse wõi nemad ise maast leiawad on nende hoonetes warna poodud ja saab nendest suure himuga toorelt söödud. Ka joowad nemad tapetud pödrade werd nii soojalt, kui tema soontest wälja woolab.

Mees wõib nende pruugi järele omale nii palju naisi wõtta, kui jüda aga kutsub. Siiski on seda aga arwa leida, et ühel mehel rohkem kui wiis naist oleks, enamiste wõtab tema omale paljalt kaks. Neid ostawad põhjakad pödrade eest nende isade käest, ja maksetawat sagedaste ühe ainja tüdruku eest sada ehk rohkem pötra. Mehed wõiwad ennast oma tahtmist mööda oma naistest jälle lahutada, aga kaubahinda neile niijuguisel lool tagasi ei makseta ja jääwad temast ilma.

*) Pinguin ehk raswahani on üks luige kõrgune merelind, aga ta on luigest weel pool jagu paksem, kannab oma rinna ees suurt paksu pugu ja on üleütle nii raswane, et tema sugugi lennata ei wõi ja teda sellepärast wemmlaga maha lüüa wõib.

Kõik nende rikkus ja wära on põdrade karjad. Suwel püta-
wad nemad kalu ja talwel käiwad jahil peal; sellest nemad siis oma
pead toidawad. Kalad panewad nemad ka keetmata ning küpsetamatta,
otse koha toorelt, nahka.

Nemad usuwad küll ka üht ülemat waimu ja wägewat kuradit.
aga nemad ei kummarda ühte ega teist. Peale selle on neil omad
kodu jumalad, kelle käest nemad, ei tea mill wiisil, nõuu ja abi otfi-
wad. Ka päikest ja kuud piawad nemad alamat seltsi jumalateks.
Hinge suremata olust neil on ka teadust, nemad usuwad aga, et
hing pärast surma ühest kehast teise sisse rändab. Sumateenistuse
kõrbeid nende juurest sugugi leida ei olewat. Kõik on ühe wääri-
lised, ei ole neil alamat ega ülemat, muud kui et wanematele inimestele
juuremat auu pakutakse. Neil ei ole sellepärast ka ülemat walitsejat
ega seadust, waid maksawad üksipäinis iga aasta Wenekroonule kasuka
nahku pea raha asemel.

Sellest wõib näha et nende elu iga pidi waeseks on nimetada;
ja siiski — kes piaks seda uskuma — arwawad nemad endid kõige
õnnelikumaks rahwaks ja ei tahaks kellegi muu rahwa põlwega waheta-
tada. See tuleb sellest, et neil muud himustusi ei ole, kui aga nii-
sugusid, mis nemad täita jõuawad ja mida wähem himustusi ühel
inimesel on, seda rahulikumalt ja priiemine tema elada wõib.

Müüd on aeg, et jälle oma wana tuttawate Hollandimeeste
järele waatame.

Kolmandamal Augusti kuu päewal jõudsiwad nemad ütlematta
waewalise tefonna järele selle tühja maa lõune poolsele otsale, kõik
ära kurnatud ja skorbuti haigust, põdedes, mis neid enne kui weel
kõrwale maale saaksiwad, ära hullata ähwardas. Aga mida suurem
häda, seda lähem abi, nagu ka meie seltsimehed näha saiwad.

Kui nemad maale oliwad saanud, leidsiwad nemad hull lehwel-
rohtu seal kaswamast. Neile oli tuttaw, et see rohi skorbuti haiguse
wasta wäga mõnus on, iseäranis kui teda niisamati toorelt süüakse.
Hakkasiwad sellepärast suure rõemuga teda korjama ja kabe kápaga
suhu pistma. Rohi mõjus pareminine, kui nemad ialgi temast kuul-
nud oliwad, see oli jula imewärk.

Mõnedel oliwad hambad suus juba nõnda lahti olnud, et nemad,
tee mis tahete, weebakki enam süüa ei wõinud — sest skorbuti haigus

rikub kõige esiteks ikka hambaigemed ära — nüüd aga mõisivad nemad hammustada ja süia, mis tahtsiwad, wõi õigemine ütelda mis neil oli, sest nende moon oli juba koguni kasinaks jäänud, polnud sellest hammastelle enam wigä ühtegi.

Sa nüüd seadsiwad nemad endid walnis Waigatsi merekiusest läbi kindlade maale purjetama.

Esite läks asi häste lorda, aga mida enam nemad maa ligidalle jõudsiwad, seda enam hakkas neile ka jääd jälle wasta tulema, nõnda et nemad temast juutumaks ümber piiratud saiwad ja koguni kitsikusse sattusiwad; siis pidiwad nemad jälle ülesse mere peale sõudma. Siiski sai neljandamal päewal Wene rand nähtawaks ja witendamal mõisiwad nemad juba oma laewadest maale astuda.

Täksiwad siis ka kõik maale omale natukene moona otsima, mis süia kõlbaks, Aga seal ei olnud inimesi elamas ja maa ei kandnud muud, kui aga rohtu ja natukene pöõjastikku.

Mõned himustasiwad maad mööda oma teekonda edasi käia; aga sealt kunni Kola linna, weikene linnakene Walgemere rannas, kust nemad ehk üht Hollandi laewa mõisimad leida, oli weel nii juur pikk tee ja maa oli nõnda tühi! Ka nende jõud oli koguni otša lõppemas. Sellepärast ei wõinud nemad seda nõuu heaks kiita ja pidiwad jälle oma laewadeste abiga edasi rändama.

Aga kõik toiduwara oli otša lõppenud, paljalt natukene wana ära hallitanud weepakki oli neil weel. Mõned nende seast wõtsiwad jellepärast üht jurnud hülget ligi, mis nemad jää pealt leitsiwad ja juba haisema hakkas. Kui nad aga temast tahtsiwad nälja pärast sööma hakkata, ei lubanud teised neile seda, sest nad teadsiwad selgeste, et niisugune jäle, ilmloomulik toit neile jurma tooks. Sellepärast pidiwad nemad juba natukeje hallitauud weepakiga heaks wõtma ja edasi purjetama.

IX.

Sõit Balgemesse. Laaplased. Õnnelik teekond Amstertammi linna tagasi.

Kaheteistkümnemal Augustil saidwad nende silmad ühe Wene lodja läbi rõemustatud, mis täis purjudega neile wasta tuli. Saidwad ka peagi temaga kokku ja laewnik Heemskerck läks tema peale. Sealte tahtis tema järele kuulata kui palju maad weel olewat Kandnoesse, mis weike saar Balgemesse kaelas on, kust tema sisse sõidetaks. Aga Wenelased ei saanud nende jutust aru. Sest et nad aga nimest Kandnoes aru saidwad, et laewnik sinna tahab tütrida, tõiwad nemad kompassi wälja ja näitawad temale seda wiisi kus poole temale tulewat purjetada. Pärast wõttis Heemskerck raha piusse ja näitas teise käega ühe kalapüüti peale; mis lodjas seisis. Sellest saidwad Wenemehed ka kobe aru. Nemad wõtsiwad raha wasta ja andsiwad temale selle eest kaks sada kala ja paar leiwa-kooki. Pooletu ära nälginud Hollandi mehed rõemustasiwad ühe wäga selle kauba üle ja hakkasiwad warsti koha kinnitust wõtma. Terwe sõogi wara sai siis nõnda ära jautatud, et igale ühele oma osa kätte sai, kellega tema enese tahtuist mööda wõis maha pidada.

Augusti kuu 13^{mal} juhtus nendega õnnetus, et paat ja luup üksteisest suurest tormist lahutatud saidwad. Waewalt oli maru wähe waiksemaks jäänud, kui paks udu maha langes ja suutumaks ilma-

wõimalikuks tegi üksteist jälle üles leida. Heemskerck ise oli paadis ja tüüris teda nii palju kui wõimalik ranna lähedal, luup näitas üles kõrgesse mere peale aetud olewat. Onta selfimeeste õnnetuft kartes ja nende pärast muretsedes purjetasiwad nemad neli päewa ühtelugu edasi, kunni neile jällegi üks Wene lodi wasta tuli. Kui nemad lähemale oliwad jõudnud, saatsiwad Wenelased neile priitahlikult lootikat wasta, mis meie laewamehed ka tänuga wasta wõtsiwad. Wenelased püüdsiwad neile selgeks teha, et nemad nende kadunud selfimeestega olewat kokku juhtunud. Sest et aga nende sõnadest Hollandimehed aru ei saanud, tõstsiwad Wenelased seitse sõrme püsti ja näitasiwad paadi peale, kust teised siis ära mõisisiwad, et nemad nende seitse selfimeest luubi sees tõeste oliwad näinud. Niisuguse samase tähekeele waral saiwad nemad ka kuulda, kus pool Wenelased neid oliwad näinud ja laewnik lastis sellepärast tüüri nenda nõuu mööda pöörda ja nii kermaste kui jõud kandis sinna poole jõuda, kus neil lootust oli oma kaasreisijaid leida.

Kahelkateistkümmenmal jõudsiwad nemad wiimaks ammugi juba taga igatsetud Randnoese=saare nina juure Walgemere kaelas, aga luubist, paraku! ei olnud midagi ei näha ega kuulda. Nüüd olk neil aga ka weel üks äpardlik sõit teha. Randnoest nimelt pidiwad nemad kange tuulega ja kõrgeste laenetawa mere peal Walgest merest risti läbi teisele rannale jõudma, kus Kapplased elawad. Seda maad wõis küll ligi 40 penikoormad saada. Aga niisugused mehed, kes juba nii palju waewa oliwad mere peal ära kannatanud, ei pannud suurematki tähele. Neil oli sellepärast julgust küll oma weikese paadiga selle äpardliku mere peal oma õnne katsuda. Enne kui kolmkümmend tundi mööda oliwad, saiwad nemad ka juba läänepoolse randa, nii sama terwelt, kui nad ennegi olnud.

Kannas nägiwad nemad peagi mõned weikesed majakesed seiswat ja läksiwad sellepärast maale. Nendes majakeses elasiwad kolmeteistkümmend Wenelast kellel oma juures weel kaks Kapplast oma naestega ja lastega korteris oliwad. Nende Wenelaste elumõis oli koguni lihtlabane, sest nemad toitisiwad ennast ükspäinis kaladega, mis nemad iga päew püüdsiwad; waestel Kapplastel oli weel wähem iwa suhu pista. Sest nemad pidiwad kala peadega ja muu jätistega rahul olema, mis Wenelased neile ette wiiskasiwad ja

mis nemad siis nagu kverad alandlikul wiisit kofku korjasiwad, Hollandi meeste südamed oliwad täis walu ja kurbdust niisuguste waeste inimeste põlwe peale waadates. Nemad, kes ise kaua aega sunnitud oliwad waesel wiisil oma elu edasi ajada, tundsiwad oma südameid halastuse pärast pehmeks minewat, kui nemad peali waatasiwad, kuidas teised inimesed kannatasiwad. Aga nemad ei wõinud siina midagi parata, sest et nende jõud ei kandnud Lapplaste koormat kergitada, kui neil omal alles peenike peus oli.

Sest et oma jutuga niisugusele maale jaanud oleme, kus juba Lapplased siin ning seal üksikult elawad, ei saa lugejalle ehk wasta meelt olema, kui meie teda ka selle rahwaga lühidelt tutwastame. Aga mina pian siin tõtt wälja rääkima, ja otse kohe ütlesma, et ma aga nende kirjutan, kes teaduse himulikud on, ja need saawad siis ka hea meelega seda lugema, mis siin ühest wõerast rahwast jutustatakse. Kui aga mõni üksi mõnda imelikku reisi juhtmist sellest raamatust otsib, ilma et tema ka tarwiliku teaduse terakesi kofku korjata soowib seda palun siis kohe raamatufest käest kõrwale panna.

Lapplased ehk Põhjakad on mitmes tüüis ülemal nimetatud Samojeedlaste sarnatsjed, nii häste nende waimu hariduse, kui ka elu kõmbete poolest. Aga nemad hoiawad juba rohkem haritud rahwaste poole. Ka nemad on mustjadpruunid näust, mis osaste nende kasmattast elust tuleb, osalt aga suitsust, kelle sees nemad oma hoonetes elawad. Neil on lühikesed mustad juuksed peas, laiad näud, kofku wajunud palged, teraw lõuaots ja mäda jookswad filmad, keha poolest on nemad weikesed. Mis nende elukombetest ütelda on, siis ei mõista nemad midagi põlluharimisest, midagi kae ega kunstidõöst, ja ei taha ka midagi niisugustest asjust teada. Nende ainus töö on karjade pidamine, kellega nemad ka oma pead toidawad; ja ainuke loom, keda nemad hoiawad ja talitawad, on põhja põder, kes neil kõik piab andma, mis neile elu ülespidamiseks tarwis läheb. See on nende terve wara, nagu meie juba ülewal nimetasime.

Elajate pidamine, Lapplaste pea töö, ei luba neid ifka selle sama koha peal elada. Sellepärast tõmbawad nemad oma karjadega ühest kohast teise peale, juwel ifka põhjapoolsmaid, talwel aga lõunepoolsmaid maid üles otsides. Kui nemad seda ka ise teha ei tahaks, siis sunnisiwad neid nende põdrad seda tegema, kes, nii pea

kui nemad ühe koha pealt kõik on paljaks sõõnud, isegi teisele poole lähewad, ilma et neid võimalik oleks tagasi hoida.

Nende majad on nõnda ehitatud, et nemad neid kergeste wõiwad ühest paigast teise ligi wõtta. Need ei ole muud midagi kui aga waiad, mis ringi maa sisse aetakse, nõnda et otsad ülewal kokku puutuwad, just nagu meie Eesti köögid pealt näha.

Seda katawad nemad siis pealt jämeda Rootsi riidega ehk nahkadega, ehk kui neil mõlemibist puudus on, kuuse oksadega. Sise-mised pooled saawad köitsugur riidega wälja löõdud. Niisuguse hoone kes paigal seisab tulease ja tema üle on ungas katukses, mis ühel hoobil akna ja korstne asemel tarwitatud saab.

Niisugused hoones on kahelkümne inimesel ruumi, muidugi ei tohi nemad siis omale nii palju ruumi nõuda, nagu meie tarwitame kes suuremate tubadega oleme ära õppinud. Toolid, pingid ja sängid on Lapplaste juures paljad kuuse-ehk männaokjad, kelle üle pödra nahad lautatud on.

Kui nemad oma kraami ühest kohast teise peale piawad wiima, siis pruugiwad nemad selle tarwis oma saanisi, mis weikeste laewade farnalised on. Saanide ette rakendatud pödrad on palju wiledamad jooksuma, kui hobused, ei wäsi ka nii ruttu ära, ehk küll teed ees ei ole ja sõit ühest mäest üles, teisest alla läheb. Ennemuioste uskusiwad kõik seda kentsakat juttu, et nende loomadel ei ohje ega päitsid waja ei olewat, waid et nende peremehel aga waja oli selle koha nime, kuhu ta sõita tahtis, tema kõrwa jostitada. Müüd aga teame elgeste, mis meie sellest ja mõnest muust ennemuistsest luuletusest piame lugu pidama.

Lapplasel on niisamasugused lumekingad, nagu neid Samejee-didgi tarwitawad. Nemad on ühe kolme wõit nelja jala pikast, aga koguni kitsast lauast tehtud, mis eest otsast nagu saani jalasjed üles pidi pöördud on. Niisugust lauda siub tema kumbagi jala alla ja wõtab kumbagi kätte üht keppi, kellel all üks ümarlune ratas on otja tehtud, nõnda et kepp tema peale toetades nii kergeste lume sisse ei läheks. Niisuguste keppide najal sõuawad nemad oma jalastega nii ruttu kõige sügawama lume peal edasi, et nemad jookstes huntidest ja karudest jagu saawad. Norra rahwas, Soomlased

ja Samojeedid pruugivad ühel wiisil seda targaste wälja mõeldud jooksmise riista.

Rootslased ning Daanlased on küll püüdnud nendele ristiusu õpetust anda, aga siiski on weel palju umbusku ja ebajumalate kumardamist nende juurest leida. Sa kes seda wõib imeks panna, kui ommeti ristirahwa seast teda ka weel tihti küll leida on.

Isäärانىs on tähele panna, et kõig harimatta wõi pool haritud rahwad palju ühe ehk mitme kurja waimuga tegemist teewad keda nemad arwawad weel wägemamat olewat, kui head jumalat ise. Sellepärast kardawad nemad neid ka rohkem ja püüawad pihem nendega sõprust pidada, kui teisega. Sellepärast katsuwad nemad parem nende kurja waimude meele heaks elada ja neid kõik sugu ebausklilude kombetega ära lepitada, nende tahtmist awalikuks teha ja nende abi omale läe pärast hoida, kui nemad ehk juhtusiwad teda tarwida. Wale papid püüawad muidugi rahwa rumalusest oma kasu ja nõiuwad ja lausuwad mehe moodi: rahwas tahab ju petetud saada jaagu tema siis ka petetud.

Nende papid ehk nõiatargad peawad siis ka kurja waimude abiga tulewisku ette ära teadma ja piawad teistele inimestele head ehk paha külge soowima. Pappi petjad tarwitawad selle rumalasse töö tarwis üht isefugulist trummi; aga Rootsi riigi walitus, selle all nemad enamiste seisawad, oli selle trummi pruukimist surmanuhtlusega ähwardades ära keelnud.

Rahju, et aga rumalust ja ebausku keelduste ja nuhtluste waral ära ei wõi häawitada. Opetus noores põlwes on ainus asi, mis selle wasta tõeste mõjub. Kõik mis fange seadustega toimetatud sai, oli üksnes see, et ebausklilud Papplased rumalaid nõiatempusi nüüd salaja ära teewad, ja seda suurema himuga, et nemad ära keeldud on. Kui nad alles koolides hakkawad õpetatud saama, küll siis ebauskl, tondid ja kõik paganateud iseenesest ära laguwad ka ilma kroomu käjuta. Kui ehk see wõi teine siis ka weel niijugust lori usub, siis ei usalda ommetegi seda enam teiste eestunnistada, sest nad tunnewad siis ise ära, kui naeru wäärt nemad teiste filmis oleksiwad.

Mõned Põhjakate seast on jõukad ja rikkad inimesed. Peale mõne tuhanda põtra, on neil ka kõikjugu kallist hõbe wara, nagu

fõrmusid, pandlid, lusikaid, karikaid j. n. e. Ka on nende juures raha ka juba pruugitaw. Aga oma rändaja elu wiisi pärast mättawad nemad oma wara tihti kusagille maha ja kui nad siis kogematta jurma saawad, lähewad warandused muidugi kaufsi. Need rikkamad Eapplased rändawad mägihil maal, kust nemad oma karjadelle rohke-
mat toitu leiawad, ja saatwad Mäelapplasteks kutsutud. Teised, kellel põtradest nii suurt wara ei ole, elawad metsades ja toidawad endid enamiste kaladega ja lindudega; mõnel on ka lehma ja lambaid; neid hiiatäe Metslapplasteks. Wiimsed on osawad wibunoolle lastjad.

Rikas Põhjatä on parem kõik päew otja omas hoones pikali maas, enne kui tema mingiugust tööd teeks. Waesed aga õpiwad mitu weikest ametit selgeks, teewad saanisi, mis nemad kõikugu sarwest ja tinast wälja lõikatud wiguridega ehitawad, meisterdawad lusikaid, kastikesi, napakesi ja toofisi; punuwad korwikesi ja lõikawad wihupüüsa. Nõnda teeb ka siin, nagu igal pool rikkus inimest laisaks, waesus teda aga osawaks ja töõarmastajaks.

Raesterahwal on enamiste riiete walmistamisega tegemist, sest nemad piawad kõigele perele ihukatet muretsema. Keetmise tarwis neid ei pruugita; seda tööd teewad mehed ise ära. Sellepärast piawad nemad aga nahka parkima ja tinast peenikesi traati tegema, kellega nemad oma wõesid, riideid ja saanisi kaunistawad.

Raisewõtmisega on nende juures lugu just nõnda, nagu muial kunigatega ja würstidega. Mite noor paar ise, waid nende wanemad teewad selle üle otsust, kunnas ja keda peab naeseks ehk meheks wõetama. Aga nemad ka selle juures selle peale ei waata, kas ka noor paar kofku sünnib ja kas nad ka üksteist armastawad, waid pea asi on ikka selle wara ja weimekirist suurem on. Kui wanemad omale minijat on wälja walitsenud, siis lähewad nemad oma pojaga, tahtku tema wõi tahtmata, pruudi wanemate juure ja wõtawad pudel wiina kaasa. Siis pakutakse suu täis rüübata, ja wõetakse wiinad wasta, siis on asi juba nagu joonel. Selle peale hakkatakse kaupa tegema. Peigmehe isa seletab siis ära, mis tema kõik raha ja wara poolest pruudi wanematele ja tema ligimiste sugulastele kinkida tahab, ja pruudi wanemad omalt poolt näitawad siis ka, mis nemad pulmawaraks oma tütrele tahawad ligi anda ja niisamati, näitawad ka pruudi ligimised sugulased omad kingitused ette mis nende käest

jaada lootust oleks. Kui mõlemilt poolt wanemad oma kaubaga rahul on, siis tehakse pulmi; kui mitte siis piawad pruudi wanemad joodud wiina ära maksma, mis fosilased ühes oliwad toonud. Pulmade peale toob iga üks üht rooga ligi, mis tema ise on walmistanud. Kõik road saawad siis ühte kofku kallatud ja iga üks wõtab sealt siis, mis jüda kuisjub.

Weiffed Põhjakad peawad juba kõige nooremas põlwes õppima head ja karja ära kannatama. Kui lapsed alles üsna weikesed on, siis riputatakse neid tua lae alla ühe masina sees suitsu kätte, keda nemad hälliks nimetawad. Niisuguse hälli külge on kaks paela fiutud, kelle abiga hälli ajuti sinna ja tänna liigutatakse.

Nende kiituseks üteldakse ka, et nemad selle eest hoolt kannawad, et nende lapsed kõik nende seas pruugitawad tööd juba waraselt kätte õpivad. Wist aga teewad jeda ka nagu muialgi enamiste aga waesemate inimeste lapsed; sest muidu oleks see rahwas ammugi juba oma käetöö osawuse pärast kuulus.

Lapplased seisawad osalt Rootsi ja Daani¹⁾ osalt jälle Wene walitsuse all. Need Põhjakad aga, keda meie meresõudjad Balge mere läänepoolse rannas leidfiwad, oliwad Wene alamad ja sellest aust, kes oma waejuse pärast üffikult elawate Wenelaste juures orja põlwes elasiwad, sest et neil muud nõuu oma leha ülespidamiseks ei olnud.

Uga olgu nüüd nendest küllalt!

Meie Hollandi sõbrad oliwad siit üht leedist wärsket kala ja jahukõrti saanud, mis nendele wäga häste oliwad maitfenud ja läffiwad siis sügawamale maale lehwelrohtu otfsima. Maa ümber ringi oli tühi ja harimatta; fiiski nägiwad nemat kaugeft kaks meest ühe kingu peal seiswat, kellest nemad ära tundfiwad, et peale neid kolmeteistkümwend Wenelast, kes neid täna oliwad wasta wõtnud, seal weel rohkem inimesi pidi elamas olema. Sellega jätsiwad nemad selle asja kõrwale ja läffiwad jälle tagasi oma paadi juure.

1) Kui Norramaa 1814mal aastal Daani walitsuse alt ära Rootsi kätte sai, hoidsiwad ka Lapplased, kes Daani walitsususe all oliwad elanud, Rootsi alamateks.

Mõlemad mehed tulivad aga fingi otsast nende järele sedasama teed, ja asi ei kestnud kuigi kaua, nii olivad nemad ka juba paadi juures. Aga kes võib kõige selle seltsi rõemu ära seletada, kui nemad korraga ära tundsiwad, et mõlemad mehed muud keegi ei olnud kui — kaks nende seltsi hulgast, kes kõige luubiga kautsi läinud ja nii kaua taga leinatud olivad. Küll seal patšiti kätt ja oli igal pool teretamist ja õnnesoowimist! Seda võite isegi juba ära arvata.

Mina omalt poolt tahan ükspäinis veel juure lisada, et luup teiste seltsimeestega ka kaua tulemata ei jäänud ja et nemad seda õnnelikku kokku saamist suure sõemajaga pühitsetsiwad, mis kõikide juus nagu majusse roog maitset, ehk neil küll muud kui wärsket kala ja leiba ei olnud.

Kui nemad teisel hommikul jälle purju alla lätsiwad, tuli neile küll ka kalapüüdjad wasta, aga nemad ei saanud kange turule pärast nende käest midagi osta, sest et nemad nendega pealegi kõnelda ei oskanud. Tublid Wenelased aga saiwad nende kitsikusest aru ja wiskasiwad neile ilma maksuta ühe juure puukala luupi. — Nõnda leitaakse igal maal ja igas seisuses niisugusid inimesi, kellel hädaliste seikluse kergitamine püha kohus on ja seda oma kasu taga püüdmatta täidawad. Niisugune tegu piab meeles hoitud saama, et teine lord, kui mõni oma ligimisele liiga teeb, meie mõne üffiku paha inimese pärast, mitte kõik inimese sugu põlgama ei hakka ja turjaks piame.

Edasi sõudes tuli neile wasta õhtut veel teisi Wenelasi wasta kes neid omas keeles küsisiwad, kus siis nende karabli wõi laew jäänud olewat? Hollandi mehed olivad ka juba sõna kaks Wenekelt õpinud, nõnda et nemad wastata wõisiwad: karabli prapal — mis nii palju tähendab kui laew on hukka läinud. Selle peale kotsisiwad Wenelased jälle: w. Kwole brabantiskie karabli, kellest meie meresõudjad aru saiwad, et Kwole linnas Brabanti ehk Hollandi laewsiad olewat; selle sõnume üle oli nende rõõm-muidugi suur.

Seda rutemine katsusiwad nemad oma sõitu edendada ja tõmbasiwad aeru mis sõud aga wõttis. Aga wali tuul mis teisel päewal puhkus, sundis neid jälle maale minna. Siit leidsiwad nemad üht weikest Lapplaste peret omas waejes urtsikus, kelle juust nemad

felgeid sõnumeid said, et Koola linna all tõeste kolm Hollandi laewa ankrus seiswat, kellest kaks parajaste walmis olewat ära purjetama. Seft et nad aga kartsiwad liig hiljalt sinna jõuda, siis tingiswad nemad üht Vapplast, kes kõwa teed mööda ühe madrusjega pidi ühes minema Koola linna nendest sõnumid wiima. Nõnda sai asi ka tehtud; ja kolmandamal päewal nähti Vapplast ka tagasi tulewat, aga ilma oma seltsimeheta. Kõikide südameses tõusis seda nähes kassiti mõtlemine, aga Vapplane wõttis karmannist ühe kirja wälja, mis Heemskerki kätte ära anda oli. Kõik oliwad himulikud kuulma, mis selles kirjas kull seisaks. Kiri aga ütles seda:

„Kõik olewat suure imekspanemisega kuulnud, et tema oma seltsimees-tega alles elus olewat, ammugi juba olewat neid surnude sekka arwatud ja ei keegi enam nende tagasi tulemist lootnud. Nüüd olla nende ootamata sõnumide pärast igal ühel suur rõem, ja saawat neile nii ruttu kui wõimalik kõiksugu leha karastamisega wasta tulnud saama.“ Kiri all oli nimi pandud: Johann Kornelius Ryp.

Esiteks anti nüüd südame rõemule täit mahti kauni kirjaliku sõnume üle, siis aga küsitiwad mõned, kes kull see Johannes Kornelius Ryp õieti peaks olema? Ega ommetegi mitte see sama, hüdisi-wad teised, kes selle teise laewa tüürija oli, kellega meie ühes Hollandimaalt wälja purjetasime ja kellest meie pärast Spitsbergeni juures lahkusime? — Seda ei wõi olla; kudas oleks siis tema weel surma küsist peasnud, kui meie juba, kes me ommetegi ammugi nii kõrgesse ülesse põhjapoolle ei jõudnud, nagu tema, suure waewa ja hädaga oleme surma käest lahti saanud! Nimi oli aga üks ja seesama. Dnnekombel tuletas üks neist omale meelde, et temal weel üks kiri alale olewat, mis Kornelius ernemuiste tema kätte kirjutanud. Sõiti kiri wälja ja pandi neid üks teise kõrwa. Käskiri üks kui üks — ei olnud seal enam kassipidi mõlemist ega waidlemist. Jällegi üks rõem, mis kõik nende mööda läinud hädaohtu nende mälestusest nagu tolmu wälja pühkis! Neg läks neile pikaks, seda meest ja tema seltskonda oodates, kummi nad wiimaks temaga jällegi film filmas wõiksid kofku saada.

Wiimaks tuli ommetegi igatsitud tund. Kaugelt sai üks weike paat nähtawaks ja kui tema ligemale oli jõunud, siis tundsiwad kõik suure rõemulisaga tüürijat Korneliust ja ka oma linna jaadetud seltsi-

meest ära. Mõlemilt poolt waatasid mehed üksteise otsa nagu oleksivad kumbadgi hauast üles tõusnud surnud; seda suurem oli nende jälleenägemise rõem.

Korneliusel oli waat Rostoki õlut, põletatud ja marja wiin, weebakkid, liha, peffi, laifikala, suhkrut ja muud kaunid heha kinnitawad ja karastawad asjad oma laewa pealt kaasa toodud. Nii august rooga ei olnud meie sõbrad juba ammu ajast enam juhu pista saanud. Astusiwad siis ka rõemustades, nagu kuningad, lustipidu laua ümber kokku ja läksiwad pärast rohket söömaatega Jumalat kõige hea eest tänades jälle purju alla. Kahe päewa pärast jõudsiwad nemad ilma äpardujeta Korneliuse laewa peale, mis ühe poole penikoorma kaugusel Koola linna all niisamati nimetatud jões ankrus seisis.

Siin sai jällegi uus pidu ära pietud, sest et nüüd mõlemad seltskonnad täielikult kokku saiwad ja üksteisele oma imelikku reisi juhtumisi ära seletasiwad.

Minu lugejad staawad ehk soowima, et sellest ka natukene jutustataks, kuidas õieti wähe ajal Korneliuse ja tema kaasreisijate käsi oli käinud; aga ma ei wõi selle wastu parata, et ma seda soowi täita ei wõi, sest et maa midagi sellest ei leia kirja pandud olemat.

Kui rõemu aega küll juba oli pietud ja jutud läbi räägitud oliwad, läksiwad nemad Koola linna waatama. Seal saiwad nemad ka linnaülema käest luba oma kaks kuuljat laewakest börsi ehk suurestamba majas alale panda, kus neid nende pika ja imeliku teekonna mälestuseks pidi hoitud jaama. Nüüd wõib küll aja hammas neid juba närinud olla, aga wistist on tänapäewani nende waremed seal ifka weel näha.

Septembri kuu 15^{mal} päewal läksiwad nemad Kornelius Nypi laewa peale, mis reisile Hollandimaale walmis seisis ja ankrud saiwad kobe üles wõnnatud. Ilma et neil midagi tähtsad asja oleks oma tee peal juhtunud, jõudsiwad nemad 1^{el} Oktobril 1597 aastal Amsterdami linna. Kõikidel oliwad aga weel need samad riided seljas ja need samad walgest rebasenahast tehtud kübarad peas, mis nemad Nowaja Semlja oliwad kannud. Kes neid aga nägi, waatas imes teledes nende peale ja nende imeliku reisilugu kuulis iga mes kikkis kõrwadega.

Cesti Kirjawara nime all:

- Nr. 1. Cesti keele healte õpetus ja kirjutuse wiis. W. a Dr. M. Weske.
 - „ 2. Cesti rahwalaulud. Rahwa juust korjanud ja wälja annud Dr. M. Weske. I. anne.
 - „ 3. Maa mõetmise juhatus, Cesti põllumeestele w. a. J. Tülk.
 - „ 4. Ühe muna pärast. Tutt Baltimaa elust. Theodor Hermann järelle Saksa keelest ümberpannud M. Pödder.
 - „ 5. Esimesed geometria õpetused. R. p. J. Tülk.
 - „ 6. Metsarändaja. Pildid ja elu juhtumised Amerika laan- test ja kõrbedest. Gabriel Ferry järelle jutustanud J. Kõrw. Esimene anne.
 - „ 7. Pealiku tütar. Kasakate määsamisest Katarina II. walitsuse ajal aastal 1773. Aleksandri Puschkini järelle jutustamine. Wene keelest ümber p. J. Kõrw. (Lisalt trükiwigasid, muidu see kuulus raamat häste jutustud).
 - „ 8. Põbus Põuke. Laulud meeste healtele. Wälja a. A. Linde: (Enamiste Zimse komponeeritud wiisid. Saab aasta 1880 alustusel trükitud.)
 - „ 9. Jakob Heemsterki ja Wilhelm Varentsi reis Põhja maal. Kampe järelle jutustanud M. Pödder.
 - „ 10. Reisi ja jahi pildid wõerailt maadest. W. a. J. Kõrw.
-